

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER.

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

35E JAARGANG

WOENSDAG 19 APRIL 1950

No. 1719

COMMISSIE VAN REDACTIE:

Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris).

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J.-E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.

Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	304
Sommaire, summaries	304
Kan een internationaal stelsel van fluctuerende wisselkoersen bijdragen tot herstel van de multi- lateraleit van het betalingsverkeer? door G. A. Kessler	305
Duitsland en de Europese Betalingsunie door Prof. Dr W. Hoffmann	307
Productieregeling in de baksteenindustrie (III) door P. L. van der Velden	310
Sint Nicolaas- en Kerstomzetten in de detailhandel in-1949 door Dr W. L. Groeneveld Meijer	312
Boekbesprekingen:	
George Wythe e.a.: Brazil: An Expanding Economy	314
Prof. N. W. Spiegel: The Brazilian Economy	314
Prae-adviezen, uitgebracht aan het Nederlandsche Wegen- Congres, bepr. door L. H. Klaassen	315
Aanteekeningen:	
Oostenrijk in 1949; omschakeling der economische politiek in 1950	315
Geld- en kapitaalmarkt	317
Grafieken:	
De hoeveelheid vrij geld in Nederland	317
Statistieken:	
Bankstaten	317
Stand van 's Rijks Kas	319
Enige indexcijfers van de industriële productie in België ..	319
Productie aan nieuwe verzekeringen van 57 levensverzekering- maatschappijen in Nederland	319
Katoenareaal en -productie	319

DEZER DAGEN.

wil het niet met de rookartikelen, zomin vredespijpen als sigaren. In Nederland wordt hevig aan de sigaar getrokken. Echter, spijtig genoeg voor de betrokkenen, meer door de producenten dan door de consumenten. Zou een accijnsverlaging de weggelegde kokers weer doen bol staan?

Economisten trachten heen te zien door het afwezig rookgordijn. Daarbij turen zij slechts naar prijselastici- teiten en structurele verschuivingen; zij blijven hun hele leven proza spreken.

Een tevreden roker is geen onruststoker. Is het dus, om meer redenen, ook een quaestie voor Sociale Zaken? Men zou zeggen, dat „The Times”, volgens het nummer van 14 April, er zo over dacht. Het blad licht als belangrijkste cijfer uit de juist gepubliceerde betalingsbalans over 1949, dat in dat jaar £ 13 miljoen meer werd besteed, vergeleken bij 1948, aan de invoer van tabak in Groot-Brittannië.

Geen tabakscolleges en geen „smoke-filled rooms” deden de meest précaire quaesties vervluchtigen. De Belgische Koning heeft tot het Belgische volk een suggestie gericht. De eerste indruk is, dat alle partijen omständig zullen proeven, voordat zij tot de vrede besluiten.

Kwam men in Indonesië verder? De achtergronden beginnen zich thans duidelijker af te tekenen, maar het beloop der gebeurtenissen blijft wazig. De meningsvorming in Indonesië blijft een moeilijk te volgen proces.

Zo heeft de Amerikaanse Regering niet gedacht over het politiek en economisch gebeuren in Griekenland. Een mening is gevormd en medegedeeld in de trant, welke in kernachtig Engels wordt aangeduid als: „put that in your pipe”. Op iets vreedzamer wijze is hetzelfde, bij herhaling, aan Italië medegedeeld; daar ging het bezwaar vooral tegen een overbelasting van het economisch leven door het administratieve apparaat.

Daarover zal in Groot-Brittannië, uit eigen kring, binnenkort ook wel een en ander worden vernomen. De Britse Minister van Financiën heeft de begroting ingediend. Men zal wederom niet achterover kunnen leunen voor een genoegelijke nabeschuiving.

Is er nog ergens een uiting van tevredenheid? De Raad van economische adviseurs heeft aan de Amerikaanse President een blijmoedig rapport over het eerste kwartaal van 1950 uitgebracht. Het voor besteding beschikbare inkomen is tot een nieuwe recordhoogte gestegen, nl. op jaarbasis tot \$ 181 milliard.

Toch heeft daarmee niet ieder „a good five cents cigar” om een oud Presidentieel woord te gebruiken. Zelfs op dit peil is de werkgelegenheid niet voldoende om het accres aan arbeiders, voortkomend uit de snelle bevolkingstoe- neming, geheel in zich op te nemen.

Zullen degenen, die zich inscheepten voor Australië en Nieuw-Zeeland, wellicht de tevredenen kunnen blijken? Ook dat zijn delen van de wereld.

nijmegen

De Nieuwe Haven- en Industrieterreinen te Nijmegen.

Zoals elders in den lande bestond ook in Nijmegen na de oorlog een groeiende belangstelling voor de vestiging van nieuwe industrieën. In 1948 werd daarom begonnen met de aanleg van een nieuwe haven aan het Maas-Waalkanaal. Rondom deze haven zijn industrieterreinen aangelegd met een breedte van 60, 100 en 130 M, terwijl er ook enkele terreinen van grotere afmetingen zijn. Behalve deze haventerreinen zijn nog aanzienlijke oppervlakten beschikbaar voor terreinen, die geen behoefte hebben aan een ligging direct aan een haven. Deze bedrijven zullen gebruik kunnen maken van een openbare loswal met kranen. De terreinen zullen spoorwegaansluiting krijgen, zodra daarvoor belangstelling bestaat.

De grondslag van de terreinen bestaat uit opgespoten zand op een zandige ondergrond, zodat zelfs zware gebouwen zonder kostbare funderingen kunnen worden opgetrokken.

Als regel worden de gronden in langdurige erfpacht uitgegeven. De erfpachtscanon bedraagt in het algemeen f 0,23 per

M² per jaar, vermeerderd met f 5,— per jaar per strekkende meter glooiende en f 25,— per jaar per strekkende meter verticale oever.

In de gereedgekomen haven, welke in de bodem een breedte van 60 M. heeft, is het peil ca 7,50 M. + N.A.P., terwijl de terreinen op 9,20 M. tot 10,00 M. + N.A.P. liggen. De diepte langs de kade is 3,50 M., zodat de haven bereikbaar is voor de grootste binnenschepen.

Voor de te Nijmegen gevestigde industrieën zijn voldoende geschoolde en ongeschoolde arbeidskrachten beschikbaar, terwijl nieuwe werkers gemakkelijk uit het omliggende platteland kunnen worden aangetrokken.

Voor het verkrijgen van nadere inlichtingen, gelieve men zich te wenden tot het Stadhuis te Nijmegen, Lange Nieuwstraat no. 2, of tot het Ingenieursbureau v/h J. van Hasselt & de Koning, Pater Brugmanstraat 2, te Nijmegen.

(Advertentie)

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING OPGERICHT IN 1806

VERHUUR VAN SAFELOKETTEN

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

ROTTERDAMSCH BANK

AFWIKKELING
VAN
NALATEN-
SCHAPPEN

250 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

BELASTINGCONSULTATIEBUREAU
A. L. F. LEVERINGTON
Alle belastingzaken
Medewerkers:
E. J. de Boer, Oud-Insp. d. Bel.
D. Sweepe, Oud-Ontv. d. Bel.
Mr. Dr. B. J. F. Steinmetz, Bel. jur.
Mr. Dr. N. J. Feldmann, Bel. jur.
N. A. Schol, Cand. Notaris.
Amsterdam:
1e Helmersstr. 95 - Tel. 85508
Haarlem:
Ged. Oude Gr. 11 B - Tel. 12468

AMSTERDAMSCH BANK N.V. - INCASSO-BANK N.V.

MAANDSTAAT PER 31 MAART 1950

ACTIEF

Kas, Kassiers en Daggeldleningen f	26.466.016,25
Nederlands schatkistpapier	755.705.200,—
Ander overheidspapier	17.406.700,—
Wissels	14.932.211,85
Bankiers in binnen- en buitenl.	50.076.602,20
Effecten en syndicaten	7.694.297,90
Prolongatiën en voorschotten tegen Effecten	29.149.219,26
Debiteuren	286.261.796,97
Deelnemingen	7.696.238,54
Gebouwen	4.000.000,—
Totaal	f 1.199.388.282,97

PASSIEF

Kapitaal	f 70.010.000,—
Reserve	34.500.000,—
Bouwreserve	4.000.000,—
Deposito's op termijn	92.470.952,76
Crediteuren	963.274.168,13
Door derden geaccepteerd	1.960.640,—
Diverse rekeningen	33.172.522,08
Totaal	f 1.199.388.282,97

K. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

Ook voor Beschikbare Krachten is een annonce in „Economisch-Statistische Berichten” de aangewezen weg. Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK

G. A. Kessler, *Kan een internationaal stelsel van fluctuerende wisselkoersen bijdragen tot herstel van de multilateraliteit van het betalingsverkeer?*

De conclusie van de beschouwing van Prof. Keesing — in „E.-S.B.” van 22 en 29 Maart jl. —, dat een stelsel van fluctuerende wisselkoersen als oplossing voor het verwezenlijken van de zo noodzakelijke multilateraliteit in het betalingsverkeer al reeds om technische redenen niet in aanmerking komt, aangezien men, teneinde onder één zodanig stelsel een sluitend geheel van „cross rates” te bewaren, aan de particuliere valuta-arbitrage de vrije hand zou moeten laten, waardoor dan echter tegelijkertijd ongewenst geachte kapitaaltransacties, c.q. bepaalde lopende transacties, niet meer zouden kunnen worden tegengegaan, berust geheel en al op de stelling, dat het onmogelijk is, bij een effectieve valuta-arbitrage, kapitaaltransacties te controleren. Deze stelling wordt eigenlijk niet bewezen. Schr. tracht nu in dit artikel na te gaan, of inderdaad van een dergelijke technische onmogelijkheid moet worden gesproken. Daarbij blijkt, dat het althans à prima vista voorbarig lijkt à priori van een dergelijke onmogelijkheid uit te gaan.

Prof. Dr W. Hoffmann, *Duitsland en de Europese Betalingsunie.*

De voornaamste oorzaken, waardoor vergroting van de Duitse export wordt tegengehouden, zijn het ontbreken van een multilateraal betalingssysteem en de moeilijkheden van het betalingsverkeer. Met het oog op het feit, dat Duitsland voor meer dan 50 pCt van zijn totale verbruik van voedingsmiddelen en grondstoffen op de import is aangewezen en slechts ongeveer 10 pCt van zijn aankopen uit het dollargebied door export kan dekken, zou uitbreiding van de Westeuropese handel de enige mogelijkheid zijn om aan de bij het aflopen van de Marshallhulp met zekerheid te verwachten moeilijkheden het hoofd te bieden. Schr. gaat nu in dit artikel uitvoerig in op het belang van een Europese Betalingsunie voor Duitsland; tevens wordt gewezen op de consequenties, waarvoor de buitenlandse handel van Duitsland zich tengevolge van de Europese economische integratie zou zien gesteld.

P. L. van der Velden, *Productieregeling in de baksteenindustrie (III).*

In aansluiting op het in het tweede artikel uiteengezette systeem van productieregeling in de baksteenindustrie, waarbij de productie van de onderscheidene fabrieken onevenredig wordt beperkt, worden thans de complicaties, die bij de uitwerking van het geschetste systeem in de praktijk ontstaan, en die een gevolg zijn van de omstandigheid, dat de metselbaksteenindustrie en de straatsteenindustrie een niet volkomen gescheiden productieprogramma hebben, onder het oog gezien. Voorts wordt aandacht geschonken aan de maatschappelijke aspecten van het geschetste systeem van productiebeperking.

Dr W. L. Groeneveld Meijer, *Sint Nicolaas- en Kerstomzetten in de detailhandel in 1949.*

Aan de hand van doór het Economisch Instituut voor den Middenstand verzamelde en bewerkte omzetgegevens van ondernemingen, behorende tot het klein- en middenbedrijf, wordt allereerst een indruk gegeven van de ontwikkeling van de Sint Nicolaas- en Kerstverkoop in detailhandel en ambacht sedert 1947. Om nader aan te geven, of de Sint Nicolaas- dan wel de Kerstverkoop het meest tot de geconstateerde stijging of daling van de omzetten in de maand December hebben bijgedragen, worden vervolgens voor een aantal branches gegevens verstrekt m.b.t. de dag- en weekomzetten in de Sint Nicolaas- en Kerstperiode.

SOMMAIRE.

G. A. Kessler, *Un système international de cours de change fluctuants peut-il contribuer au rétablissement du libre transfert des paiements?*

La thèse du professeur Keesing, publiée dans l'„E.-S.B.” des 22 et 29 mars dernier, préconisant qu'il n'est pas possible de contrôler les transferts des capitaux, dans un vrai système d'arbitrage de cours, n'a pas été prouvée. L'auteur vérifie dans cet article si on doit vraiment soutenir cette impossibilité technique. L'auteur est d'avis qu'il est prématuré de partir à priori de cette impossibilité.

Prof. Dr W. Hoffmann, *L'Allemagne et l'Union européenne de paiements.*

L'auteur traite amplement de l'importance, pour l'Allemagne, d'une Union européenne de paiements et souligne les conséquences résultant d'une intégration économique européenne pour le commerce extérieur de l'Allemagne.

P. L. van der Velden, *La réglementation de la production dans les briqueteries (III).*

Un système de réglementation de la production restreignant disproportionnellement la production des fabriques, a été expliqué dans le second article. Cette fois-ci l'auteur traite des complications résultant de l'exécution de ce système. Celles-ci sont dues au fait que les programmes de production de l'industrie de briques de construction et celle de pavés de route ne supportent pas une distinction nette.

Dr W. L. Groeneveld Meijer, *Les chiffres d'affaires des détaillants à la St. Nicolas et à la Noël.*

Les chiffres d'affaires réalisés en 1949 par les détaillants à l'occasion des fêtes de St. Nicolas et de Noël sont comparés avec ceux de 1947 et 1948, à l'aide des données rassemblées et analysées par l'Economisch Instituut voor den Middenstand à La Haye.

SUMMARIES.

G. A. Kessler, *Can an international system of fluctuating rates of exchange contribute to recovery of multilateralism of payments?*

Prof. Keesing's thesis — published in „E.-S.B.” of March 22nd and 29th 1950 — to the effect that it is technically impossible to control capital transactions with an effective exchange arbitration, is not proved. According to the writer it would seem premature to start primarily from such an impossibility.

Prof. Dr W. Hoffmann, *Germany and the European Payments Union.*

A detailed review of the importance of a European Payments Union to Germany and of the consequences which Germany's foreign trade would have to face as a result of European economic integration.

P. L. van der Velden, *Regulation of brick production (III).*

The second article gave an outline of a system for regulating the brick production which curtails in a disproportionate manner the production of the different factories. The present article deals with the complications which arise in practice and which may be due to the fact that the building and paving brick industries have no entirely separate production programmes.

Dr W. L. Groeneveld Meijer, *Santa Claus and Christmas retail sales in 1949.*

Trend of Santa Claus and Christmas retail sales in 1949 as compared with 1947 and 1948, based on data compiled and worked out by the Economic Institute for the Middle Class of The Hague.

KAN EEN INTERNATIONAAL STELSEL VAN FLUCTUERENDE WISSELKOERSEN BIJDRAGEN TOT HERSTEL VAN DE MULTILATERALITEIT VAN HET BETALINGSVERKEER?

In een belangwekkende beschouwing, opgenomen in „E.-S.B.” van 22 en 29 Maart jl., komt Prof. Keesing tot de conclusie, dat een stelsel van fluctuerende wisselkoersen, als oplossing voor het verwezenlijken van de zo noodzakelijke multilateraliteit in het betalingsverkeer, al reeds om technische redenen niet in aanmerking komt, aangezien men, teneinde onder een zodanig stelsel een sluitend geheel van „cross rates” te bewaren — hetgeen Prof. Keesing terecht als gebiedende eis stelt —, aan de particuliere valuta-arbitrage de vrije hand zou moeten laten, waardoor dan echter tegelijkertijd ongewenst gachte kapitaaltransacties, c.q. bepaalde lopende transacties, niet meer zouden kunnen worden tegengegaan. Aangezien het wel vaststaat, dat de Westeuropese landen zich op afzienbare termijn nog geenszins zullen kunnen permitteren kapitaalstransacties vrij te laten, volgt hieruit, dat het stelsel van fluctuerende wisselkoersen momenteel geen oplossing kan bieden. In tegenstelling tot de opvatting van de voorstanders van fluctuerende wisselkoersen, die menen, dat met een zodanig stelsel de multilateraliteit in het lopende betalingsverkeer kan worden verwezenlijkt, ook al kunnen kapitaalstransacties nog niet vrijelijk worden toegelaten, zou de conclusie volgens Prof. Keesing dus veeleer moeten luiden, dat eerst wanneer de onevenwichtigheden tussen de diverse landen zodanig zijn weggeruimd, dat het vrijelijk toelaten van lopende zowel als van kapitaalstransacties geen bezwaren meer ontmoet, een stelsel van zwevende wisselkoersen tot de technische mogelijkheden zou behoren.

Bovenstaande conclusie is, zo zij inderdaad juist is, zeer belangrijk, aangezien zij impliceert, dat het tot stand brengen van realistische koersverhoudingen als voorwaarde voor het verwezenlijken van multilateraliteit in het betalingsverkeer, niet zal kunnen geschieden via een periode van „georganiseerde vrije koersvorming”, waarbij de koersen hun „natuurlijk” niveau zouden vinden, doch zal moeten geschieden langs de weg van „error and trial”-koersaanpassingen met handhaving van het beginsel van vaste pariteiten en „cross rates”. De jongste ervaringen opgedaan op het gebied van koersherzieningen bewijzen, dat dit een zeer moeizame weg zal zijn.

Zoals hierboven opgemerkt berust de eindconclusie van Prof. Keesing geheel en al op de stelling, dat het onmogelijk is, bij een effectieve valuta-arbitrage, kapitaalstransacties te controleren. Het is opmerkelijk, dat deze stelling eigenlijk niet wordt bewezen. Slechts wordt gesteld, dat de arbitrage naar haar aard van een kapitaalimport of -export moge verschillen, doch naar de vorm daarvan niet is te onderscheiden.

Hieronder zal worden getracht na te gaan, of inderdaad van een dergelijke technische onmogelijkheid moet worden gesproken. Het zal daarbij blijken, dat het althans à prima vista voorbarig lijkt à priori van een dergelijke onmogelijkheid uit te gaan.

Het probleem kan dus als volgt worden gesteld: indien een aantal landen zou besluiten ten opzichte van elkaar een stelsel van zwevende koersen door te voeren met zodanige arbitragemogelijkheden, dat een sluitend geheel van „cross rates” zou zijn verzekerd, is het dan nog mogelijk het betalingsverkeer toch onder zodanige controle te houden, dat ongewenste kapitaalstransacties en eventueel ongewenste lopende transacties voldoende effectief kunnen worden beteugeld?

Ook indien deze vraag bevestigend zou mogen worden beantwoord, blijven er aangaande het stelsel van fluctue-

rende koersen uiteraard nog veel problemen over, zoals de verhouding tot de valuta's van die landen, die niet bij dit stelsel zouden zijn aangesloten, alsmede de vraag, welke manipulatiemogelijkheden de resp. overheden zouden hebben om te abrupte koerswijzigingen te voorkomen en een zekere „leiding” aan de koersontwikkeling te geven. Al deze vragen blijven hier voorlopig buiten beschouwing, aangezien het primair gaat om het hierboven gestelde technische vraagstuk, zonder de oplossing waarvan het stelsel reeds op die technische gronden zal zijn veroordeeld.

De controle op ongewenste transacties als hierboven bedoeld, zal, wil zij effectief zijn, moeten berusten bij de meest gerede partij, d.w.z. in het algemeen bij het land ten laste waarvan bedoelde transacties zouden plaatsvinden. Medewerking bij de controle door de andere betrokken landen zal zeker gewenst zijn, doch dit zal niet de basis kunnen zijn voor het tegengaan van bedoelde transacties, aangezien zulks voor de eerstbedoelde landen onvoldoende zekerheid zou bieden.

Een effectieve valuta-arbitrage bij vrije koersvorming tussen de aangesloten landen (hierna te noemen de landen A, B, C, D, enz.) betekent, dat de ingezetenen van land A op de respectieve buitenlandse valutamarkten in de gelegenheid moeten zijn met A-valuta B-, C-, D-, enz. valuta's te kopen, terwijl zij voorts deze B-, C-, D-, enz. valuta's op de valutamarkt van het betreffende land moeten kunnen omzetten in elke andere valuta van een deelnemend land. Dezelfde faciliteiten dienen mutatis mutandis te gelden voor ingezetenen van B-, C-, D-, enz. landen.

Aangezien de positie van elk aangesloten land tegenover de overige landen formeel steeds dezelfde is, is het voor het betoog voldoende de positie van één land, stel land A, in ogenschouw te nemen.

De vraag, waarom het dan thans in concreto gaat, is, op welke wijze de autoriteiten van land A zullen kunnen vermijden, dat

1. op de A-valutamarkt B-, C-, D-, enz. valuta's worden gevraagd en verhandeld voor door deze autoriteiten niet gewenste doeleinden;

2. voor deze zelfde ongewenste doeleinden A-valuta wordt aangeboden en verhandeld op de valutamarkten van de B-, C-, D-, enz. landen.

Een vereenvoudiging kan al dadelijk worden gemaakt door voorlopig af te zien van de handel in bankpapieren overige chartale geldsoorten. Deze beperking is naar het voorkomt geoorloofd, aangezien indien slechts zou worden verzekerd, dat het girale betalingsverkeer tussen de aangesloten landen met voldoende waarborgen tegen ongewenste transacties naar bevrediging zou kunnen functioneren, hiermede voor alle praktische doeleinden reeds een bruikbare oplossing zou zijn verkregen.

Een verdere vereenvoudiging kan worden aangebracht door er van uit te gaan, dat de valuta-arbitrage uitsluitend zal plaatsvinden door erkende valuta-arbitrageanten, welke daartoe van de betrokken deviezenautoriteiten een speciale vergunning verkrijgen. Waar vóór de oorlog de valuta-arbitrage geheel en al berustte bij de grote bankinstellingen, alsmede enkele gespecialiseerde bankinstellingen, welke instellingen thans onder het Nederlandse deviezenrecht de status van deviezenbank hebben verkregen, betekent de hierbedoelde beperking, dat aan de valuta-arbitrage uitsluitend door daartoe gemachtigde bankinstellingen zou mogen worden deelgenomen. Deze restrictie lijkt geoorloofd, aangezien de doeltreffendheid van de valuta-arbitrage op deze wijze afdoende zou zijn gewaarborgd.

Voor de verdere beschouwing kan thans een onderscheid worden gemaakt tussen:

a. de verhouding tussen de ingezetenen ¹⁾ van land A en de arbitrageerende banken van land A;

¹⁾ Onder „ingezetenen” hier verder te verstaan deviezen-ingezetenen andere dan de tot de arbitrage toegelaten banken.

b. de verhouding tussen de arbitrageerende banken van land A onderling;

c. de verhouding tussen de arbitrageerende banken van land A enerzijds en de tot de arbitrage toegelaten banken van de overige deelnemende landen anderzijds.

ad a.

Wat de verhouding van de ingezetenen van land A tot de A-banken betreft kan het volgende worden opgemerkt. De transacties, waarom het hier in hoofdzaak gaat, zijn de volgende:

I. het kopen door A-ingezetenen bij A-banken van B-, C-, D-, enz. valuta's, teneinde hiermede betalingen aan het buitenland te verrichten;

II. het in opdracht van A-ingezetenen door de A-banken crediteren van de in A-valuta luidende rekeningen van B-, C-, D-, enz. banken, ter verrekening met buitenlandse begunstigden;

III. het verkopen door A-ingezetenen aan A-banken van B-, C-, D-, enz. valuta's verkregen uit lopende transacties en/of kapitaaltransacties (welke door de betrokken buitenlandse deviezenautoriteiten dan dus klaarblijkelijk zijn toegestaan);

IV. het uitbetalen van A-valuta aan A-ingezetenen door A-banken ten laste van de in A-valuta luidende rekeningen van B-, C-, D-, enz. banken in opdracht van buitenlandse debiteuren.

Alle hierboven genoemde transacties zijn ook onder het huidige deviezensysteem mogelijk, zij het, dat deze thans dienen te worden afgewikkeld binnen de voorgeschreven koersmarges, welke restrictie onder een stelsel van fluctuerende koersen uiteraard zou komen te vervallen. Zoals thans zal ook onder het stelsel van fluctuerende koersen controle mogelijk zijn via het binden van de transacties sub I en II bedoeld aan een vergunning, terwijl voor ingezetenen, evenals thans het geval is, de verplichting zou moeten blijven gelden deviezenprovenuen sub III bedoeld aan de banken af te dragen.

Voorts zouden de banken, zoals ook thans het geval is, betreffende de hier bedoelde transacties periodiek aan de deviezeninstantie rapportage moeten uitbrengen.

ad b.

Voor een doeltreffende arbitrage zal het nodig zijn, dat de tot de arbitrage toegelaten A-banken onderling vrijelijk B-, C-, D-, enz. valuta kunnen verhandelen. Ook deze faciliteit bestaat reeds onder het huidige deviezensysteem, zij het, dat onder het stelsel van fluctuerende koersen de koersbinding zou moeten komen te vervallen. Uiteraard zouden de banken, evenals thans het geval is, ook betreffende deze transacties rapportage moeten uitbrengen.

ad c.

Blijft over de verhouding tussen de arbitrageerende A-banken enerzijds en de tot de arbitrage toegelaten B-, C-, D-, enz. banken anderzijds. Op dit gebied zal inderdaad, vergeleken met het huidige deviezensysteem, een aanzienlijke verruiming van de faciliteiten moeten plaatsvinden, aangezien het hier gaat om het leggen van een band tussen de diverse nationale valutamarkten, zonder welke de valuta-arbitrage niet zou kunnen functioneren en derhalve een geheel van sluitende „cross rates” niet verzekerd zou zijn.

Het is hiertoe nodig, dat A-banken met A-valuta op de B-valutamarkt (derhalve bij B-banken) B-valuta moeten kunnen kopen. Voorts moeten A-banken in de gelegenheid zijn om op de B-valutamarkt B-valuta om te zetten in A-, C-, D-, enz. valuta. Tenslotte moeten de saldi in B-valuta bij B-banken ten name van A-banken vrijelijk tussen B-banken naar andere rekeningen bij B-banken ten name van A-banken kunnen worden overgebracht.

Omgekeerd zullen B-banken in de gelegenheid moeten zijn met B-valuta bij A-banken A-valuta te kopen (hetgeen op hetzelfde neerkomt als hierboven als eerste facilititeit voor de A-banken werd genoemd), terwijl de B-banken voorts met A-valuta op de A-valutamarkt (derhalve bij A-banken) B-, C-, D-, enz. valuta's moeten kunnen kopen. Tenslotte dienen de saldi in A-valuta bij A-banken ten gunste van B-banken vrijelijk naar soortgelijke rekeningen ten name van B-banken te kunnen worden overgebracht.

Overeenkomstige verhoudingen als hierboven tusschen de arbitrageerende A-banken en B-banken beschreven zullen ook in de overige relaties van A-banken met C-, D-, enz. banken dienen te bestaan, terwijl hetzelfde geldt voor de verhouding tussen B- en C-banken, enz.

Het wil voorkomen, dat het mogelijk moet zijn via rapportageplicht en strenge sancties ingeval van gebleken onjuiste rapportage (welke sancties o.a. zouden kunnen bestaan uit het intrekken van de arbitragebevoegdheid) de hierboven beschreven transacties te beperken tot die „reële” arbitragezaken, welke nodig zijn voor een evenwichtige afwikkeling van de door de betrokken deviezenautoriteiten toegelaten lopende en eventuele kapitaals-transacties vide *ad a.* hierboven.

Uiteraard zal het gevaar bestaan, dat de A-banken speculatieve posities in bijv. B-valuta gaan innemen (waartoe zij gemakkelijk in staat zullen zijn via het voorleggen van A-valuta). Een dergelijke ontwikkeling zou in feite neerkomen op kapitaalsvlucht voor rekening van de A-banken.

Hiertegen zal naar het voorkomt voldoende effectief kunnen worden opgetreden door naast de hierboven bedoelde rapportageplicht, annex strafsancities, waarvan naar mag worden verwacht een belangrijke preventieve werking zal uitgaan, maximum werksaldi voor te schrijven, welke de tot arbitrage toegelaten A-banken in B-, C-, D-, enz. valuta mogen aanhouden, terwijl voorts in beginsel zou kunnen worden gehandhaafd de bevoegdheid van de centrale deviezeninstantie om door A-banken aangehouden saldi in B-, C-, D-, enz. valuta's te vorderen.

* *

Het stelsel van fluctuerende wisselkoersen is hierboven uitsluitend gezien vanuit de gezichtshoek van dit ene technische vraagstuk: is onder een dergelijk stelsel een zekere mate van deviezencontrole, teneinde „ongewenste” transacties tegen te gaan, in beginsel nog mogelijk? Het is duidelijk, dat voor de beoordeling van de praktische bruikbaarheid van het stelsel nog vele andere vragen onder ogen zouden moeten worden gezien. Het was echter niet de opzet van dit artikel daarop in te gaan. Moge hier slechts worden volstaan enkele van deze vraagstukken zeer in het kort aan te duiden.

Een zeer belangrijke vraag is dan in de eerste plaats, welke transacties de deviezencontrole — aangenomen, dat deze onder het stelsel voldoende effectief zou kunnen functioneren — als „ongewenst” zou mogen tegengaan, zonder dat hierdoor de werking en de ratio van het stelsel zelve in gevaar zou worden gebracht. Dat kapitaaltransacties onder stricte controle blijven, lijkt geen bezwaar; in tegendeel, zulks zal geboden zijn wil men vermijden, dat de koersontwikkeling de speelbal zou worden van speculatieve invloeden, en daarmede voor de kapitaalverliezende landen sociaal onaanvaardbaar, o.a. vanwege de hoge opstuwung der buitenlandse koersen. Dit betekent intussen uiteraard niet, dat aan kapitaalverstrekking op lange termijn voor productieve doeleinden tussen de deelnemende landen onderling niet zoveel mogelijk ruimte zou moeten worden gelaten.

Met de beperking van lopende transacties tussen de deelnemende landen zal men naar het voorkomt — wil het stelsel niet zijn raison verliezen — uiterst spaarzaam moeten zijn. Al spoedig zou de koersontwikkeling dan immers alle realiteit gaan missen, terwijl het doel juist

moet zijn: het vinden van de „evenwichtskoersen”, waarbij een multilateraal evenwicht mogelijk is. Dit betekent tevens, dat de deviezenvergunningen veel meer het karakter van een kwalitatieve soort-vergunning zullen moeten hebben, dan van een kwantitatieve begrenzing van de besteding van een bepaalde valuta. Importgegadigden moeten in beginsel vrij zijn in de keuze van het land (binnen de groep van deelnemende landen) waar zij hun aankopen wensen te verrichten. Hiertegen zal van deviezenoogpunt uit ook geen bezwaar meer behoeven te bestaan, omdat de vrije koersvorming waarborgt, dat de „grenswaarde” der diverse valuta's onderling is genivelleerd.

De enige categorieën van lopende transacties, die aanvankelijk wel zouden moeten blijven beperkt, zijn die quasi lopende transacties, die in feite verkapte kapitaals-transacties zouden zijn, alsmede voorts handelstransacties, welke zouden betreffen de verhandeling van goederen afkomstig uit of bestemd voor „hard currency”-landen buiten de groep.

Dit laatste punt vestigt de aandacht op het tweede belangrijke vraagstuk met betrekking tot het stelsel van fluctuerende wisselkoersen: de verhouding tot de landen buiten de groep, ten opzichte van welke een door het deviezenregiem gesteunde vaste pariteit zou blijven gehandhaafd.

Het is duidelijk, dat hier tot op zekere hoogte iets dergelijks geldt als hierboven werd opgemerkt: hoe meer landen buiten de groep zouden vallen hoe minder reëel de vrije koersvorming binnen de groep zou moeten worden geacht. Aan de andere kant is het evenzeer duidelijk, dat de betalingspositie ten opzichte van met name het Westelijk halfrond, het vooralsnog voor de meeste West-europese landen uitgesloten maakt vrije koersvorming van de dollar voor lopende transacties in overweging te nemen. Het belang van multilateralisatie van het betalingsverkeer — ook al zou deze beperkt blijven tot een kleiner (West-europees) gebied — lijkt zó groot, dat het bepaald onjuist zou zijn te wachten tot alle harde wereldvaluta's in deze multilateraliteit zouden kunnen worden betrokken.

Een belangwekkend vraagstuk vormt intussen, op welke wijze zou kunnen worden verzekerd, dat de „orderly cross rates” ook ten opzichte van de valuta's buiten de groep bewaard zouden blijven. Het wil voorkomen, dat hiertoe zal zijn vereist een afspraak tussen de deelnemende landen om de wisselkoersen ten opzichte van de „buitenvaluta's” voortdurend aangepast te houden aan de „cross rate”, welke volgt uit de lopende (fluctuerende) koersverhouding tot één, daartoe speciaal aangewezen, deelnemend land en de (vaste) koersverhouding van de valuta van dat land ten opzichte van de betrokken buitenlandvaluta's. (Eventueel zou men hierbij zelfs voor elke buitenlandvaluta een ander deelnemend land als „cross rate centrum” kunnen aanwijzen; ook dan blijven technisch de „orderly cross rates” gehandhaafd).

Het voorgaande wijst reeds op het derde hier te noemen grote vraagstuk verbonden aan het stelsel van fluctuerende wisselkoersen. Bedoeld is, dat dit stelsel niet aan zijn opzet: het vinden van het evenwichtsniveau van de koersen, waarbij een multilateraal betalingsverkeer mogelijk is, zal kunnen beantwoorden, indien niet een nauwe samenwerking tussen de betrokken landen terzake zal worden tot stand gebracht. De houding van het Internationale Monetair Fonds zou hier van zeer veel belang kunnen zijn. Deze instelling zou niet slechts moeten toelaten, dat bedoeld stelsel zou worden ingevoerd, doch zou actief en leiding gevend moeten optreden, in nauwe samenwerking met O.E.E.C. en eventuele E.P.U., door zijn autoriteit te stellen achter de „spelregels” van het stelsel, welke door alle deelnemende landen zouden moeten worden nageleefd. Deze „spelregels” zouden uiteraard ook tal van hier niet genoemde vraagstukken moeten betreffen, zoals de mate van toe te laten manipulatie van de vrije valutamarkt door de deviezenautori-

teiten der betrokken landen, alsmede de tarievenquaestie. Alleen bij een dergelijke nauwe samenwerking en naleving van spelregels zal van het stelsel succes mogen worden verwacht. Deze samenwerking zal ook moeten betreffen de kapitaalverstrekking op lange termijn alsmede de monetaire politiek, want het is duidelijk, dat alleen bij een gecoördineerde monetaire politiek het op valutagebied na te streven einddoel zal kunnen worden bereikt: multilateraliteit plus stabiliteit van wisselkoersen.

Amsterdam.

G. A. KESSLER.

DUITSLAND EN DE EUROPESE BETALINGSUNIE ¹⁾.

Afgezien van zekere discriminaties in de buitenlandse handel, voor zover deze rechtstreeks tegen Duitsland zijn gericht, zijn de voornaamste oorzaken, waardoor verhoging van de export wordt tegengehouden, het ontbreken van een multilateraal betalingssysteem en de moeilijkheden van het betalingsverkeer. Het is daarom niet toe- vällig, dat Duitsland in principe met het plan van een Europese Betalingsunie instemt. De Wetenschappelijke Adviseur van het Ministerie van Economische Zaken van de Westduitse Bond heeft zich om deze zakelijke redenen ook voor een Europese Betalingsunie verklaard, daar deze een noodzakelijke aanvulling van de liberalisatie van de Europese handel betekent. Daarbij wordt aangenomen, dat door het creëren van grotere markten een doelmatiger gebruikmaking van de productiemogelijkheden in Europa dan tot dusver wordt gewaarborgd.

Met het oog op het feit, dat Duitsland voor meer dan 50 pCt van zijn totale verbruik van voedingsmiddelen en grondstoffen op de import is aangewezen en slechts ongeveer 10 pCt van zijn aankopen uit het dollargebied door export kan dekken, zou uitbreiding van de West-europese handel de enige mogelijkheid zijn om aan de bij het aflopen van de Marshall-hulp met zekerheid te verwachten moeilijkheden het hoofd te bieden. Daarbij wordt er rekening mee gehouden, dat ook de overige Europese landen zo spoedig mogelijk een eind zullen maken aan de kwantitatieve invoercontrole en Duitsland, wat de invoer aangaat, in principe met alle andere landen zal worden gelijkgesteld.

Wat het deviezenprobleem betreft moet daarop aansluitend de liberalisatie van de buitenlandse handel door het invoeren van een zodanig systeem worden gevolgd, dat volledige transfermogelijkheid van alle Europese valuta's onderling is gewaarborgd. Voor ieder land zou nog slechts zijn betalingsbalans ten opzichte van de groep van alle overige deelnemende landen van belang zijn. Bij een dergelijk volledig multilateraal betalingssysteem worden alle saldi uit het betalingsverkeer binnen Europa met elkaar verrekend. De basis daarvoor wordt gevormd door een Europese verrekeningseenheid, die eerst in het leven moet worden geroepen, opdat dit systeem zal kunnen functioneren, en die misschien in de toekomst eens de voorwaarde voor het scheppen van één enkele Europese munteenheid zal kunnen vormen.

Als men wil, dat de vereffening der saldi binnen Europa niet tot enigerlei storing zal leiden, moet het systeem enigszins soepel zijn. Dat is mogelijk door verstrekking van credieten met korte en enigszins langere looptijd door de Europese Betalingsunie aan de deelnemende landen. Stellig zal over de hoogte der credieten veel overleg moeten worden gepleegd. Anderzijds is het echter zeer goed denkbaar, dat men volgens een uniform systeem de in- en uitvoer, dan wel het nationaal inkomen, van vroegere jaren als basis kiest voor de vaststelling van de crediet-

¹⁾ Vertaald uit het Duits. Red. Het eerste gedeelte van dit artikel werd gepubliceerd in „E.-S.B.” van 12 April 1950.

ruimte. Voor de Duitse buitenlandse handel zou er daarbij echter aan gedacht moeten worden, dat men met de door de halvering van het land ontstane moeilijkheden, alsook met de daarmee in verband staande grote verschuiving in de bevolkingssamenstelling rekening dient te houden. Een dergelijk Europees betalingsverkeer zou echter bemoeilijkt worden, als zulke uitzonderingsmaatregelen langer dan voor zeer korte perioden zouden worden toegestaan, daar immers, naar te begrijpen is, ieder land geneigd zou zijn, een bijzondere behandeling te vragen.

Daarmee is reeds het punt ter sprake gebracht, dat de landen, als hun crediet bij de Europese Betalingsunie is uitgeput, niet gedwongen mogen worden, hun betalingsbalans met de groep der overige deelnemende landen sluitend te maken. Want dan zou overschrijding van de credietgrens vermindering van de import en daarmee inkrimping van de buitenlandse handel ten gevolge hebben. Op die wijze zou op de duur het tegendeel worden bereikt van wat eigenlijk wordt beoogd. Dit gevaar kan derhalve slechts daardoor worden uitgeschakeld, dat bij overschrijding van het crediet de debet- en creditsaldi bij de Europese Betalingsunie door betaling in goud, dollars of valuta van andere landen worden gedekt. Op deze wijze wordt tevens bereikt, dat het Europese betalingssysteem sterk met de overige wereld is verweven, hetgeen van belang is, vooral omdat immers de Europese Betalingsunie alle nadelen heeft van een regionaal betalingssysteem. Onder de dekkingsmiddelen zijn vooral belangrijk de valuta's van niet-deelnemende landen, omdat op deze wijze de mogelijkheid geschapen wordt, de Europese Betalingsunie en het dollargebied ook met de niet-deelnemende landen buiten het dollargebied in verbinding te brengen. Er zullen dus bijzondere overeenkomsten met deze landen nodig zijn om hun valuta binnen het stelsel van de Europese Betalingsunie transferabel te maken. Zo zou het goed zijn, als Argentijnse peso's bij het Europese betalingssysteem zonder beperking konden worden gebruikt. Aangenomen mag worden, dat deze niet-deelnemende gebieden op de duur daar belang bij zullen hebben, omdat de Europese landen tezamen een belangrijk afzetgebied vormen en bij intensivering van hun onderlinge handel ook de mogelijkheid van een grotere import, juist uit deze gebieden, zou ontstaan.

De inschakeling van betaling in goud en dollars in het betalingssysteem moet dienen om de debiteur- en crediteurlanden er toe te brengen, het ontstaan van al te grote saldi ten opzichte van de Europese Betalingsunie te voorkomen. Betreft het een land met een tekort op zijn betalingsbalans, dan zal dus moeten worden nagegaan, in hoeverre op korte termijn door vergroting van de uitvoer naar het dollargebied het tekort kan worden weggewerkt. Daarbij rijst de moeilijke vraag, op welke wijze de centrale bank van een land met een tekort op zijn betalingsbalans de exporteurs ertoe zal brengen, de uitvoer te vergroten, als ze niet naar het middel van ordening wil grijpen. Door credietverruiming van algemene aard zou dit niet altijd kunnen worden bereikt. Credietverruiming, bijv. speciaal voor de exportindustrie, zou juist bij sterkere integratie van de volkshuishoudingen in zoverre op moeilijkheden moeten stuiten, dat deze maatregelen in het buitenland als een niet-toelaatbare bevordering van de export zouden kunnen worden opgevat. Wil het systeem in overeenstemming met de Duitse economische politiek werkelijk volgens de regels van de markteconomie functioneren, dan blijft derhalve bij een meer chronisch karakter van het tekort alleen deze mogelijkheid over, dat binnen de grenzen van de overeenkomsten met de Europese Betalingsunie de koersverhoudingen worden gewijzigd, d.w.z. dat in geval van een tekort de koers wordt verlaagd, zodat de import duurder en de export goedkoper wordt. Als men ervan uitgaat, dat de tegenwoordige wisselkoersen in Europa niet in alle gevallen structureel gerechtvaardigd zijn, dan zou dit in de loop

van de tijd moeten blijken, zodat dan eventueel koerscorrecties zouden moeten worden aangebracht. Het gevaar voor misbruik van deze mogelijkheid bestaat onder deze omstandigheden te minder — zulks in tegenstelling met de vroeger opgedane ervaring — daar in dit geval de volledige toestemming van alle deelnemende landen er achter zou staan en daarmee tegelijkertijd het belang van heel Europa zou worden gediend. Ten opzichte van het dollargebied zou een dergelijke koerswijziging ook daarom nauwelijks moeilijkheden kunnen veroorzaken, omdat dekking van het tekort de dollarhulp zou verminderen. In tegenstelling met de tot heden gevolgde praktijk zou het hier bijgevolg een door overleg tot stand gebrachte en dus gereguleerde koersmanipulatie betreffen.

In het bijzonder uit Duits, maar tevens uit Europees gezichtspunt beschouwd, zal de Europese Betalingsunie haar speciale aandacht aan actieve bevordering van de kapitaalvoer uit deelnemende en niet-deelnemende landen moeten wijden. Het wel niet altijd volgens economische gezichtspunten verdeelde kapitaal zou op deze wijze een functie in het betalingsverkeer krijgen en voor de crediteur zou dit een belangrijke verlichting betekenen, daar de Europese Betalingsunie de garantie voor aflossing en rentebetaling op zich zou kunnen nemen. Ook hierbij zal het waarschijnlijk moeilijk uit te maken zijn, wanneer en bij welk land echte tekorten op de betalingsbalans door invoer van kapitaal moeten worden gedekt. Het zou daarom goed zijn, zoveel mogelijk de voorwaarde voor de verdeling van de kapitaalvoer zodanig te stellen, dat een minimum van de beslissingen aan de prudentie van de leidende instanties bij de Europese Betalingsunie wordt overgelaten. Bijzondere aandacht zouden deze instanties aan de vraag moeten wijden, in hoeverre kapitaalvoer ook uit het niet-dollargebied zou kunnen worden bereikt. Om in elk bijzonder geval een prikkel tot grotere export naar het dollargebied te geven, zou moeten worden nagegaan, in hoeverre het in sommige landen reeds bestaande systeem van vrije dollars in alle bij de Europese Betalingsunie aangesloten staten zou kunnen worden ingevoerd. Deze vrije dollarbedragen dienden voor het goederen- en dienstenverkeer vrij verhandelbaar te worden gemaakt, waarbij van het standpunt kan worden uitgegaan, dat met behulp van de valuta-arbitrage één algemene koers in Europa zal ontstaan. Op deze wijze zou een verdere stap worden gedaan op de weg naar een volkomen multilateraal stelsel, waarin dan ook het gebied buiten Europa zou zijn betrokken, zonder dat de onderlinge koersverhoudingen voorlopig daarvan de invloed zouden ondergaan. Twijfelachtige kwesties zijn echter hierbij, hoe kapitaalvlucht zal moeten worden verhinderd en hoe toewijzing van de niet-vrije dollardeviezen zal dienen te geschieden.

Wat het eerste punt betreft leert de ervaring wel, dat de mogelijkheid van het treffen van afdoende maatregelen tegen kapitaalvlucht zeer beperkt is. Dit zal men te eerder moeten erkennen, als men zich daarbij alle landen van de Europese Betalingsunie voor de geest stelt. Het tweede probleem kan alleen worden opgelost door zeer duidelijke en elke twijfel uitsluitende overeenkomsten van de deelnemende landen in het kader van de Europese Betalingsunie. Daarmee is reeds weer een punt ter sprake gebracht, hetwelk juist ook voor de buitenlandse handel van Duitsland van grote betekenis is, dat namelijk de betrokken landen het noodzakelijk over een in hoofdzaken overeenstemmende conjunctuur- en credietpolitiek eens moeten worden. Deze consequenties zal men ongetwijfeld, op lange termijn gezien, slechts kunnen toejuichen, als men met de idee van Europese economische integratie instemt.

De maatregelen zouden vereenvoudigd worden, als in de overeenkomsten binnen de Europese Betalingsunie voor de overgangstijd zekere credietverruimingen werden vastgelegd, om a priori het aanpassingsproces gemakkelijker te maken. Doel van een dergelijke gecoördineerde econo-

mische politiek zou derhalve moeten zijn een grote en constante bedrijvigheid, zodat inkrimping van het totale inkomen wordt voorkomen. Want dat tengevolge van het wegnemen van de handelsbelemmeringen en van de daardoor optredende verscherping van de concurrentie tijdelijk en plaatselijk werkloosheid kan optreden, hetgeen eventueel een in betekenis toenemende vermindering van de koopkracht kan veroorzaken, is op zichzelf niet bevreesdend, doch zal in de eerste tijd stellig te verwachten en ook in het belang van aanpassing op lange termijn zijn. Deze deflatoire tendenties zouden echter kunnen worden opgevangen door credietverruiming voor die bedrijfstakken, voor welke uit de onderlinge Europese aanpassing nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden zouden ontstaan. Theoretisch zijn de resultaten niet te voorspellen, zelfs niet als men voor enkele branches een nauwkeurige vergelijking van kosten zou maken, omdat het hier een dynamisch proces betreft, waaromtrent alleen onder vereenvoudigde veronderstellingen bepaalde uitspraken zijn te doen. Daarom zij ook het middel van tendentiële credietverruiming voor de dan hun capaciteit uitbreidende bedrijfstakken hier slechts genoemd en worde afgezien van het weergeven van de concrete situatie.

De mogelijkheid van credietexpansie in Europa wordt beperkt door de noodzaak, na aftrek van de kapitaalimport uit het dollargebied, de Europese balans sluitend te maken. Daarom zou voor het geval van een te ver gaande credietverruiming met vergroting van het dollartekort in Europa rekening moeten worden gehouden. Credietverruiming zal dus alleen daardoor mogelijk zijn, dat door aanpassing van de productie rationalisatie wordt bereikt en de kosten per eenheid omlaag worden gebracht. Voor de overgangstijd worden dientengevolge hoge eisen aan het kunnen en de bereidwilligheid van de betreffende credietinstanties gesteld. Principiële moeilijkheden zullen echter wel niet bestaan, als men bedenkt, dat het deelnemende landen betreft, waar in organisatorisch opzicht de omstandigheden onderling sterk overeenkomen.

Het vraagstuk moge, met de werkloosheid in Duitsland als voorbeeld, nog in het kort worden toegelicht. Daer geen twijfel aan bestaat, dat de werkloosheid van het ogenblik van overwegend structurele aard is, doordat in grote getale vluchtelingen uit Oost-Duitsland het land zijn binnengekomen, grote aantallen voormalige krijgsgevangenen zijn teruggekeerd, de overgang van de centraal geleide economie naar de vrije economie talrijke employé's hun betrekking heeft doen verliezen en tenslotte doordat de grote groep van hulparbeiders van diverse soort uit vroegere leden van de Duitse weermacht bestaat, die nooit een beroep hebben geleerd en daarom moeilijk kunnen worden ingeschakeld, zou de Europese Betalingsunie dienen te onderzoeken, welke gevolgde tewerkstelling van nog eens 1 miljoen mensen op de buitenlandse handel zou hebben. Rekening houdend met de tot nu toe voor werklozensteun betaalde bedragen, mag men aannemen, dat, als er minstens 1 miljoen mensen meer te werk worden gesteld, het nationaal inkomen naar schatting per jaar met circa 3 mrd DM toeneemt. Op grond van de voorhanden huishoudrekeningen mag worden verwacht, dat daarvan ongeveer 12 pCt voor textielgoederen en kleding zal worden besteed. Dat zou een waarde van 360 mln DM voor de betreffende detailhandelsgoederen betekenen. Het aandeel, dat buitenlandse grondstoffen daarin zouden hebben, zou waarschijnlijk ongeveer 60 mln DM uitmaken, waarvan ongeveer 80 pCt, dat wil dus zeggen voor circa \$ 12 mln, uit het dollargebied zou worden betrokken. Bovendien zou een verhoging van het arbeidsinkomen met 2 mrd DM een versterkte vraag naar levensmiddelen ten gevolge hebben. Als men daarvoor ongeveer een half miljard rekent en op grond van de tot nu toe opgedane ervaring aanneemt, dat daarvan minstens 50 pCt zou moeten worden ingevoerd, dan zou in het bijzonder de import uit het dollargebied met circa \$ 48 mln

moeten worden verhoogd. Uit dit alles blijkt dus, dat, wanneer 1 miljoen mensen meer te werk worden gesteld, een importvermeerdering van minstens \$ 60 mln vereist zal zijn, afgezien van de benodigde meerdere invoer van grondstoffen. Zou men het aantal werklozen, dat in betrekkelijk korte tijd zou moeten worden ingeschakeld, op het dubbele stellen, dan zou op verhoging van de import met minstens \$ 120—150 mln moeten worden gerekend. Dit voorbeeld toont aan, tot welke gevolgen dergelijke maatregelen voor de betalingsbalans van Europa zouden leiden, waarbij dan altijd nog de Europese Betalingsunie er over zal hebben te beraadslagen, welke omvang en vorm op een gegeven ogenblik de credietexpansie zal hebben. Door verhoging van het nationaal inkomen zou immers vermoedelijk tevens de import uit de Europese landen toenemen, zodat om die reden de betrokken exportlanden er belang bij zouden moeten hebben, als in Duitsland de werkloosheid verdween.

Dit voorbeeld biedt gelegenheid te wijzen op een verdere consequentie, waarvoor de buitenlandse handel van Duitsland zich tengevolge van de Europese integratie gesteld ziet. Daarmee moet namelijk gepaard gaan, dat de werkrachten in principe de vrijheid hebben, buiten de landsgrenzen een werkkring te aanvaarden, zodat voor zekere gespecialiseerde werkrachten en vaklieden de werkloosheid in een bepaald gebied aanleiding kan zijn, in een naburig land naar werkgelegenheid uit te zien. Tegenover de bij ondeskundigen bij het opperen van deze gedachte misschien ontstane voorstelling van massale migratie worde er hier met nadruk op gewezen, dat iedere tot heden opgedane ervaring van sociologische aard leert, dat de omvang van zulk een verplaatsing zeer beperkt zal blijven. Want in al die gevallen, waarin de werkers door het bezit van vaste eigendommen zijn gebonden, zal de gewichtige stap van het aanvaarden van een werkkring elders slechts dan worden gedaan, wanneer daardoor blijvende voordelen worden verkregen. Men zou hiertegen gemakkelijk kunnen inbrengen, dat dus de werkrachten, die geen vaste eigendommen bezitten, tot migratie bijzonder geneigd zullen zijn. Maar ook hierbij mag op vroeger opgedane ervaringen worden gewezen: vóór 1914 hebben zekere aantallen Italiaanse of Duitse arbeiders voor een bepaald seizoen of voorgoed elders een werkkring aanvaard, zonder dat daardoor belangrijke sociale storingen zijn opgetreden. De neiging der arbeidskrachten om zich elders te vestigen zal onder de tegenwoordige omstandigheden misschien iets groter zijn, maar ook deze grotere geneigdheid tot migratie zou slechts dan duidelijk merkbare gevolgen kunnen hebben, als er bij voortdurend verschillen in het reële loon bestaan. Juist van dit gezichtspunt uit beschouwd blijkt coördinering van de credietpolitiek in het kader van de Europese Betalingsunie te meer noodzakelijk.

Bezieet men de in het eerste van deze beide artikelen geschilderde problemen van de Duitse buitenlandse handel en de vervolgens aangegeven mogelijkheden tot oplossing van de moeilijkheden, althans binnen Europa, dan zal het begrijpelijk worden, waarom een bespreking der mogelijkheid van oplossing van Europese problemen volstrekt niet meer te scheiden is van een discussie over speciaal Duitse import- en exportaanleggenheden. Veeleer moge er hier nog eens met nadruk op worden gewezen, dat het Duitse economisch leven met dat der omliggende landen reeds sterker is verweven dan vroeger en dat de mate van deze verbondenheid nog belangrijk moet worden vergroot, als men wil, dat met de gewijzigde structuur van de Duitse economie rekening zal worden gehouden. Daarmee wordt echter met het in het leven roepen van de Europese Betalingsunie niet alleen daarom ingestemd, omdat Duitsland zulk een bijzonder belang bij deze kwestie heeft, maar daarachter staat de veel verder reikende overtuiging, dat door Europese integratie op lange termijn een belangrijke politieke ontspanning binnen Europa zou worden

teveegebracht, die tegelijkertijd de lust tot investeren zou doen toenemen. Als men bedenkt hoe de economische betekenis van Europa ten opzichte van de gehele wereld-economie is afgenomen, moet iedere kans op intensivering van het Europese economisch leven en daarmee op vergroting van het Europese aandeel in de wereldhandel in het belang van een toepemende voorziening van ons wereld-deel gretig worden aanvaard. Hoe spoediger de vereiste stappen gedaan worden teneinde niet alleen Duitsland, maar ook Europa levenskrachtig te maken, des te eerder komen de voordelen van vergroting van de Europese koopkracht aan de overige wereld ten goede. Eerst als dit wordt bereikt, zal de Amerikaanse hulp aan haar doel hebben beantwoord.

Münster (Westf.).

Prof. Dr W. HOFFMANN.

PRODUCTIEREGELING IN DE BAKSTEENINDUSTRIE.

III

In een vorig artikel ¹⁾ hebben wij een uiteenzetting gegeven van een systeem van productieregeling in de baksteenindustrie, waarbij de productie van de onderscheidene fabrieken onevenredig wordt beperkt, en wel zodanig, dat een deel van de productie wordt stilgelegd en de overige fabrieken op volle capaciteit werken. De beslissing, welke fabrieken zullen worden stilgelegd en welke zullen werken, is afhankelijk van de relatieve marge tussen opbrengst en variabele kosten bij volledige bezetting, terwijl de medewerking van de fabrieken wordt verkregen door de werkende fabrieken de vergoeding te doen geven de stillegelegde bedrijven. De vergoeding, die de werkende fabrieken moeten afstaan, bedraagt maximaal de marge tussen de additionele opbrengst en de additionele kosten, welke zij verkrijgen door in plaats van op een voor de gehele bedrijfstak evenredig beperkte schaal op volle capaciteit te werken. De vergoeding, welke de stilliggende fabrieken ontvangen, bedraagt minimaal de marge tussen de opbrengst en kosten, die de stillegelegde fabriek bij evenredige beperking méér zou hebben ontvangen resp. uitgegeven dan bij stilliggen.

Het verband tussen metselbaksteenindustrie en straatsteenindustrie.

De toepassing van dit systeem in de praktijk zal in de meeste gevallen iets ingewikkelder zijn dan in de bovenstaande uiteenzetting is voorgesteld. De complicaties, die bij de uitwerking van het geschetste systeem in de praktijk ontstaan, zijn een gevolg van de omstandigheid, dat de metselbaksteenindustrie en de straatsteenindustrie een niet volkomen gescheiden productieprogramma hebben. Als bijproduct van de straatsteenindustrie ontstaat steeds een kleiner of groter kwantum metselsteen, terwijl uit de goede ringovens en zig-zag-ovens een zekere hoeveelheid straatsteen wordt verkregen, die weliswaar niet volwaardig is, doch voor bestrating van tertiaire wegen kan worden gebruikt. De steeds grotere afwijkingen in vorm en formaat van straatsteen en metselsteen doen dit verschijnsel van het overlappen van de producten van beide sectoren van de steenindustrie in belangrijkheid afnemen, terwijl op den duur van de ontwikkeling van ovenconstructie en stooktechniek verwacht mag worden, dat de straatsteenindustrie het voor haar minderwaardige product metaleenrij als bijproduct zal kunnen vermijden.

Belangrijk is dan ook, in het bijzonder de lange termijn gezien, het verband, dat tussen de metselsteen- en straatsteenindustrie bestaat door de mogelijkheden van productiedeviatie, welke wij in ons eerste artikel ²⁾ hebben be-

sproken. Zoals wij aldaar hebben gezien, kan de straatsteenfabriek haar productie op metselsteen overschakelen, terwijl de metselsteenfabriek na verbouwing van de oven op straatsteen kan overgaan.

Indien deze mogelijkheid van productiedeviatie niet alleen technisch, maar ook economisch mogelijk is, d.w.z. tegenover het dreigende overschot van het ene product een evenredig tekort aan het andere product bestaat, zal een productieregeling door kartellering overbodig zijn, daar de markt in staat is de nodige aanpassing tot stand te brengen.

Enkelvoudige en samengestelde productieregeling.

Uit het voorgaande volgt, dat de gevallen van productieregeling door onderling overleg zich tot de volgende beperken:

1. De productie van straatsteen moet worden beperkt, terwijl een evenredige deviatie naar metselsteen niet mogelijk is, doordat:

a. de productie en de afzet van de metselsteenfabrieken juist of nagenoeg in evenwicht zijn;

b. de productie van de metselsteenfabrieken eveneens moet worden beperkt.

2. De productie van metselsteen moet worden beperkt, terwijl een evenredige deviatie naar straatsteen niet mogelijk is, doordat:

a. de productie en de afzet van de straatsteenfabrieken juist of nagenoeg in evenwicht zijn;

b. de productie van de straatsteenfabrieken eveneens moet worden beperkt.

De gevallen 1b en 2b zijn uiteraard dezelfde, zodat het aantal theoretische gevallen van productieregeling zich tot 3 beperkt. Wij onderscheiden nu *enkelvoudige productieregeling*, waarbij de productie van een van beide soorten steen kan worden beperkt, zonder dat de productie van de andere soort steen behoeft te worden geregeld; en *samengestelde productieregeling*, waarbij de productie van beide soorten moet worden geregeld. In de praktijk zal een samengestelde productieregeling in de onder 2a geschetste omstandigheid overbodig zijn. De productiedeviatie van metselsteen naar straatsteen zal in de regel immers vrij belangrijke investeringen vragen, terwijl de klei, die de metselsteenfabriek ter beschikking heeft, lang niet in alle gevallen voor de fabricage van straatsteen geschikt is. Is het evenwicht tussen afzet en productie van straatsteen labiel, dan zal men niet licht tot deze investering overgaan. Ook om een andere reden kan in dit geval de productie van metselsteen worden geregeld zonder die van straatsteen mede in de regeling te betrekken. Theoretisch zou bij beperking van de metselsteenproductie de straatsteenindustrie zich moeten verplichten niet boven het normale percentage metselsteen te verwaarden. Zolang echter de afzet van straatsteen niet zo ernstig is verstoord, dat de productie er van moet worden beperkt, zal geen straatsteenfabrikant er toe overgaan onder de aldan geldende prijsverhouding tussen straatsteen en metselsteen zijn productie van metselsteen uit te breiden ³⁾.

De conclusie is derhalve, dat in geval 2a met een enkelvoudige productieregeling kan worden volstaan. Voor het pendante 1a, in welk geval de productie van straatsteen moet worden beperkt en de productie en afzet van metselsteen in evenwicht zijn, geldt dit echter niet. De straatsteenfabriek kan immers zonder noemenswaardige investeringen op de productie van metselsteen overgaan, terwijl ook de klei voor straatsteen steeds geschikt is

¹⁾ Zie: „E.-S.B.” No. 1748, dd. 12 April 1950: „Productieregeling in de baksteenindustrie II”.

²⁾ Zie: „E.-S.B.” van 29 Maart 1950, No. 1746.

³⁾ Ofschoon de metselsteenfabrikanten wel gaarne zullen zien, dat de straatsteenfabrikanten een evenredige beperking op zich nemen voor hun (afval-) productie aan metselsteen. Deze eis is begrijpelijk doch niet logisch, immers, de straatsteenfabrikant maakt niet met opzet metselsteen, doch slechts omdat hij niet anders kan. Hij zou kunnen overwegen het bijproduct opnieuw in de oven te zetten en tot straatsteen af te bakken. Tweemaal inzetten is echter een oneconomische wijze van werken, doch zou onder omstandigheden wellicht aanvaardbaar zijn terwille van de samenwerking.

voor de fabricage van metselsteen. De consequentie van deze deviatie is bovendien relatief groot, doordat, indien de kamerringoven met overslaande vlam, welk type oven de straatsteenindustrie gebruikt, op metselsteen wordt gestookt een productie wordt verkregen, die ongeveer $\frac{1}{3}$ hoger is dan wanneer op straatsteen wordt gestookt en de gemiddelde kwaliteit van het product beter is dan van de ringoven. In dit geval is dus, evenals in het geval 1b (= 2b), een samengestelde productieregeling nodig.

Samengestelde productieregeling.

De vraag is dus nu, hoe een productieregeling, zowel de productie van straatsteen als die van metselsteen omvattende, moet luiden. Welke fabrieken zullen in dat geval moeten werken en welke zullen moeten worden stilgelegd? Hoe moeten de vergoedingen van de werkende aan de stilgelegde bedrijven alsdan worden geregeld?

Wij memoreren, dat de straatsteenfabrieken de keuze hebben tussen productie van straatsteen en metselsteen en de metselsteenfabrieken aan de productie van metselsteen zijn gebonden. Om een optimale verdeling van de vastgestelde productiehoeveelheid van straatsteen en metselsteen te verkrijgen, is het dus nodig, dat voor de straatsteenfabrieken twee marges tussen opbrengst en variabele kosten worden berekend: één voor straatsteen en één voor metselsteen, zodat de straatsteenfabrieken in twee ranglijsten voorkomen. In overeenstemming met de leer van het comparatieve voordeel, bekend uit de theorie van de internationale handel, zal een straatsteenfabriek slechts in aanmerking kunnen komen voor deelneming aan de productie van dat product, waarvoor het bedrijf de grootste marge tussen opbrengst en variabele kosten heeft, terwijl een fabriek met een relatief kleine marge tussen opbrengst en variabele kosten aangewezen kan worden voor de productie van straatsteen, hoewel een andere fabriek met een grotere marge voor de productie van straatsteen is uitgeschakeld (doordat zij is aangewezen voor deelneming aan de productie van metselsteen).

De verdeling van de productie over de onderscheidene fabrieken is dus ook bij de samengestelde productieregeling betrekkelijk eenvoudig. Op welke wijze moeten nu in deze regeling de maximum-koopsom en de minimum-verkoop-som van het productierecht, dat bij evenredige verdeling zou zijn verkregen, worden vastgesteld?

Bij de enkelvoudige productieregeling wordt de maximum-koopsom bepaald door de marge tussen de additionele opbrengst en de additionele kosten van de hoeveelheid, tot welke het productierecht strekt. Bij de samengestelde productieregeling zal de maximaal te betalen vergoeding op dezelfde wijze worden vastgesteld. Wordt een straatsteenfabriek voor de productie van metselsteen aangevezen, dan moet de boven aangeduide marge ook voor metselsteen worden berekend.

De verkoopsom wordt bij de enkelvoudige productieregeling bepaald door de marge tussen de opbrengst en de kosten, die de tot stilliggen aangewezen fabriek bij evenredige beperking meer zou hebben ontvangen resp. uitgegeven dan bij stilliggen. Bij de samengestelde productieregeling zal deze marge voor straatsteenfabrieken zowel met betrekking tot de productie van straatsteen als van metselsteen moeten worden berekend. Het ligt voor de hand, dat een straatsteenfabriek alleen dan bereid zal zijn te gaan stilliggen, indien zij als verkoopsom van het productierecht tenminste ontvangt de grootste van de twee marges (voor metselsteen of voor straatsteen), die zij bij evenredige beperking zou hebben verkregen.

De verdeling van het verschil van de totalen van maximum-koopsommen en minimum-verkoopsommen zal uiteraard ook bij de samengestelde productieregeling onderwerp van onderhandeling zijn. In theorie valt daarover niet meer te zeggen, dan dat geen van beide partijen,

werkende fabrieken resp. stilgelegde fabrieken; het gehele verschil tot zich zal kunnen trekken.

Enkele praktische moeilijkheden.

Wij verhalen ons niet, dat de toepassing van het in deze artikelen ontwikkelde productiebeperkingsstelsel praktische moeilijkheden zal geven. Wij denken aan vragen als: moet een fabriek, die reeds een aantal jaren niet meer in productie is, een koopsom ontvangen? Moet een fabriek, die nog slechts voor een klein aantal jaren over klei beschikt, zelfstandig de keuze worden gelaten tussen produceren of stilliggen, zonder dat zij een vergoeding behoeft te betalen resp. zal ontvangen? Welke regeling moet worden getroffen, indien omstreeks het einde van het vormseizoen de markt omslaat en productiebeperking resp. grotere productiebeperking noodzakelijk blijkt?⁴⁾ Wij wijzen er echter op, dat al deze soortgelijke vragen zich voordoen bij onverschillig welk systeem van productiebeperking. Een aan het door ons geschetste systeem inhaerent „bezwaar” is, dat het voor een soepele toepassing wenselijk is, dat de fabrieken een behoorlijk ingerichte, zo mogelijk uniforme boekhouding bezitten. Vele kleine en middelgrote bedrijven, niet alleen in de baksteenindustrie, hebben tegen een „doorzichtige” boekhouding bezwaar. De tijdelijke voordelen, die in een enkel geval tegenover de fiscus en de prijsvorming kunnen worden behaald met een onoverzichtelijke administratie, zijn echter minder belangrijk dan de diensten, die de moderne bedrijfsadministratie aan de bedrijfsvoering kan bewijzen. Een uniforme boekhouding zou ook in tijden, dat aan productiebeperking niet behoeft te worden gedacht, een goede onderlinge vergelijking van de efficiency der steenfabrieken en de onderdelen van het productieproces mogelijk maken, en aldus de bedrijfsleiding van elke fabriek van nut kunnen zijn⁵⁾.

Maatschappelijke aspecten van de productiebeperking.

Tenslotte willen wij nog enige aandacht schenken aan de maatschappelijke aspecten van het geschetste systeem van productiebeperking. Aan dit systeem is inhaerent het gevaar van elke monopolistische beheersing van de markt: het brandschatten van de consument. De productie zou zodanig kunnen worden beperkt, dat de prijs boven het normale niveau zou stijgen. Bekend is, dat de mate van elasticiteit van de vraag van invloed is op de bepaling van het Cournotse punt, aangevende de prijs resp. de productie-omvang, welke voor de producent het meest voordelig is. Hoe inelastischer de vraag, hoe meer de monopolist de markt kan uitbuiten. Wij hebben in ons eerste artikel „over het onderhavige onderwerp betoogd, dat boven een bepaalde grens de elasticiteit van de vraag naar straatsteen vrij groot is in verband met de concurrentie van andere wegbedekkingsmaterialen. De elasticiteit van de vraag naar gevelsteen is binnen vrij grote grenzen tamelijk gering, eerst boven een zeer hoog niveau zal men de nadelen van andere bouwmaterialen geringer gaan schatten dan de hoge prijs voor gevelsteen. Een overvraging is dus in principe bij gevelsteen mogelijk.

Er is echter een belangrijke rem gelegen in de geringe bereidheid, die de fabrikanten bezitten hun bedrijf stil te leggen, laat staan onnodig stil te leggen. Andere overwegingen dan die, welke betrekking hebben op de zuivere winstkansen spelen hierbij een belangrijke rol. Een overvraging van de consument zou dan ook spoedig tot het uiteenvallen van het kartel leiden, afgezien van de mogelijkheid, dat de Overheid (die voor een

⁴⁾ Men zal in dit geval niet anders kunnen doen dan de gevormde stenen af te bakken en het volgend jaar de productie naar evenredigheid sterker te beperken.

⁵⁾ Vgl. o.a. Prof. Dr O. Bakker: Statistische methode, Economische Statistiek, Bedrijfs-economische Statistiek, Deel II (Bedrijfsstatistiek); J. A. Baart: „De calculatie in de onderneming”; P. Bakker: „Het Rekeningstelsel”.

belangrijk deel zelf — direct en indirect — consument is) ingrijpt.

Tenslotte mogen wij opmerken, dat het geschetste systeem van productiebeperking het belangrijke maatschappelijke voordeel bezit de meest efficiënte verdeling van de productie te zijn. Het systeem is in dit opzicht ook sociaal gezien aantrekkelijker dan het quote-systeem, dat tot een oneconomische productie leidt. Dat men verder niet lang genoeg kan aarzelen, alvorens een stilgelegd bedrijf af te breken, zal de lezer beseffen indien hij zich voorstelt, welke gevolgen de uitvoering van de plannen tot afbraak van steenfabrieken, die men in de dertiger jaren wel heeft geopperd, voor de baksteenvoorziening en de wederopbouw van ons land zou hebben gehad.

's-Gravenhage.

P. L. VAN DER VELDEN, ec. drs.

SINT NICOLAAS- EN KERSTOMZETTEN IN DE DETAILHANDEL IN 1949.

Verschillende couranten hebben de gewoonte jaarlijks na de feestdagen haar verlaggevers bij een aantal zakenlieden te laten informeren naar de resultaten van de Sint Nicolaas- en Kerstverkoop om aan de lezers een bericht te kunnen geven over de drukte in de winkel. Meestal zijn deze mededelingen gebaseerd op indrukken en bijna nimmer op cijfers. De boekhouding wordt veelal en zeker in tijden van seizoendrukke niet dagelijks bijgehouden. De zakenman geeft dus de indruk gebaseerd op feiten: was het wel erg vol in de winkel; waren handen tekort om te helpen; de voorraad was aan het einde van de dag gering, enz.

Of de verkochte artikelen behoorden tot een hogere of lagere prijsklasse, of de gemiddelde order groot of klein was, of de spitsverkoop in een langere of kortere periode viel dan het vorige jaar, of het weer van invloed is geweest, dat alles ontgaat in die drukke dagen het merendeel der zakenmensen. Zij gaan af op indrukken verkregen in eigen zaak, indrukken die lang niet altijd corresponderen met het cijfermateriaal, dat aanzienlijk later beschikbaar komt.

In 1938 werd door het Economisch Instituut voor den Middenstand te 's-Gravenhage een aanvang gemaakt met het verzamelen en bewerken van omzetgegevens van ondernemingen, behorende tot het klein- en middenbedrijf¹⁾. Duizenden ondernemers stellen thans maandelijks hun gegevens ter beschikking van dit Instituut, dat thans voor een zestien branches representatieve omzetstatistieken samenstelt. De medewerkende ondernemers ontvangen maandelijks een overzicht, waarin uit het verloop van indexcijfers de omzetbeweging in hun branche kan worden afgeleid. Deze indexcijfers worden van een uitvoerig commentaar voorzien, zodat de ondernemers zich een duidelijk beeld kunnen vormen van de gang van zaken in hun branche en in hun eigen bedrijf. Dit laatste is mogelijk gemaakt door in het overzicht voor de individuele deelnemer naast de indexcijfers van het klein- en middenbedrijf (middenstands zaken) en die van het grootwinkelbedrijf en eventueel de coöperatieve verbruiksverenigingen de indices van zijn zaak te plaatsen.

De maandindexcijfers in de navolgende tabel geven een indruk van de drukte in de Decembermaanden van drie opeenvolgende jaren. Bij het vergelijken van deze cijfers dient men er zich rekenschap van te geven, dat deze berekend zijn uit geldomzetten. Een verhoging van de prijzen doet dus het indexcijfer stijgen. Helaas staan geen voldoende prijsindices ter beschikking, welke het mogelijk maken zich een oordeel te vormen omtrent het verloop van de hoeveelheidsomzetten.

De schaarste heeft lange jaren haar stempel gedrukt op het omzetverloop. De omzetbeweging werd in sterke mate

beïnvloed door de aanwijzing van distributiebonnen. Voor zover artikelen schaars en vrij voorhanden waren heeft de drukte met Sint Nicolaas en Kerstmis zich verlegd naar vroegere tijdstippen. Dit kan o.a. worden geconcludeerd uit het verloop van de omzetten in de banketbakkerijen. In 1948 waren de omzetten in November betrekkelijk hoog. De omzetstijging van November op December 1948 bedroeg ca 26 pCt. In November 1949 was de omzet aanzienlijk lager dan in de overeenkomstige maand van 1948. Als gevolg van het feit, dat de omzetten in December jl. daarentegen nog vrij hoog bleven, al was teruggang onmiskenbaar, liepen de omzetten van November op December 1949 met ca 37 pCt op.

TABEL I.

Omzetverloop in Detailhandel en Ambacht.

Basis: $\frac{1}{12}$ jaaromzet 1947 = 100.

Branche	Dec. 1947	Dec. 1948	Dec. 1949
Detailhandel in aardappelen, groenten en fruit	96	91	91
Banketbakkerij	143	176	170
Broodbakkerij	129	169	151
Kruideniersbedrijf	117	139	203
Slagersbedrijf	122	126	136
Detailhandel in zuivelproducten	101	132	133
Slijterijbedrijf (gedistilleerd)	198	313	224
Detailhandel in tabaksfabrikaten	129	144	146
Detailhandel in textiel	109	129	154
„ „ schoeisel	86	108	100
„ „ meubelen enz.	109	126	133
„ „ glas, aardewerk, porselein en huishoudelijke artikelen	153	149	143
Drogisterijbedrijf	117	127	125
Detailhandel in parfumerieën	160	150	144
Kappersbedrijf	123	129	126
Opticiënsbedrijf	98	125	114

Van de vermelde branches waren het de detailhandel in aardappelen, groenten en fruit, die in glas, aardewerk, porselein en huishoudelijke artikelen en de detailhandel in parfumerieën, in welke de omzetten in December 1949 lager waren dan die in December 1947.

In een betrekkelijk groot aantal branches bleven de omzetten in December 1949 achter bij die in 1948, nl. in de banketbakkerij, de broodbakkerij (gemengd bedrijf), het kruideniersbedrijf, het slijterijbedrijf, de schoenhandel, de detailhandel in glas, aardewerk, porselein en huishoudelijke artikelen, het drogisterijbedrijf, de parfumerie-detailhandel, het kappersbedrijf en het opticiënsbedrijf. Mocht de omzetteruggang in het algemeen nog geen belangrijke omvang hebben aangenomen, de omzetzaling in deze branches duidt toch op veranderingen, welke zich in het omzetverloop voltrekken. Men bedenke hierbij, dat de omzetstijging in een aantal branches, bijv. in de detailhandel in textiel, bij een stabiele koopkracht, omzet onttrekt aan andere branches. Deze gegevens zullen vele zakenmensen er toe kunnen brengen de in de laatste jaren gevoerde bedrijfsplanning eens aan een grondig onderzoek te onderwerpen en de efficiency in hun bedrijf op te voeren.

Hoewel de indexcijfers voor de maand December 1949 in vergelijking tot die in de overeenkomstige maanden van 1947 en 1948 een indruk kunnen geven van de ontwikkeling van de Sint Nicolaas- en Kerstverkoop, geven de eerstbedoelde indexcijfers niet aan, of de Sint Nicolaas- dan wel de Kerstverkoop het meest tot de stijging of daling van de omzetten hebben bijgedragen. Het is o.a. deze kwestie, welke voor het Instituut de aanleiding vormde om een speciaal onderzoek in te stellen naar deze verloop. In 1948 werd reeds een soortgelijk onderzoek op kleinere schaal ingesteld.

Voor een aantal branches zijn gegevens verkregen met betrekking tot de dag- en weekomzetten in de Sint Nicolaas- en Kerstperiode.

In tabel II zijn de indexcijfers opgenomen, welke betrekking hebben op de dagomzetten van 176 niet-gespecialiseerde detailhandelsbedrijven in textiel-

¹⁾ Het Centraal Bureau voor de Statistiek stelt omzetstatistieken samen voor het grootwinkelbedrijf en de verbruikscoöperaties.

goederen in November en December 1949. Als basis voor deze indexcijfers is gekozen de gemiddelde dagomzet in 1947.

Uit het verloop van deze indexcijfers blijkt genoegzaam, dat de Sint Nicolaasverkoop in de textielbranche belangrijker zijn dan de Kerstverkoop. De dagomzetten in de week van 28 November t/m 3 December, dus de week voorafgaande aan Sint Nicolaas, waren alle hoger dan die van de overeenkomstige dagen in de week van 19 t/m 24 December en die van 21 November t/m 26 November. De verkoop in de week voor Kerstmis was iets gunstiger dan die in de week van 21 t/m 26 November.

De 5e December was nog een belangrijke verkoopdag voor de textieldetailist, terwijl op de daaropvolgende dagen de omzetten zeer aanzienlijk teruglopen. De Sint Nicolaasuitgaven hebben dus wel zware eisen gesteld aan het huishoudgeld. In de week van 12 t/m 17 December liepen de omzetten weer op, welke stijging in de week voor Kerstmis doorzette.

De laatste week van het jaar, welke een verkoopdag minder telde, kenmerkte zich door lage omzetten.

Indien Sint Nicolaas aan het einde van de week valt of in het begin van de nieuwe week zal dit in het algemeen de omzet gunstig beïnvloeden. Immers in de gezinnen, waarvan het hoofd, of de kostwinner zijn loon per week en dus op Zaterdag ontvangt, zal men in staat zijn meer aan het Sint Nicolaasfeest te spenderen dan wanneer deze feestdag op een Woensdag, Donderdag of Vrijdag valt.

Van slechts 27 ondernemingen in de textieldetailhandel beschikte het E.I.M. over omzetgegevens betreffende de Sint Nicolaas- en Kerstperiode in de jaren 1947, 1948 en 1949. Van deze zaken was tevens het aantal klanten, dat artikelen had gekocht, bekend. Zo werd het mogelijk het gemiddeld per klant bestede bedrag vast te stellen (zie tabel III).

De hogere indexcijfers in de jaren 1948 en 1949 tonen

aan, dat de geldomzetten niet onbelangrijk zijn toegenomen. Men zou verwachten, dat deze omzétvermeerdering met een stijging van het bedrag, dat gemiddeld per klant wordt besteed, gepaard ging. Dit is slechts ten dele het geval. Veel meer moet de omzetvergroting worden toegeschreven aan een groter aantal kopers. Het is evenwel niet bekend of zulks het gevolg is van een versnippering van orders door de „vaste" kopers of dat er sprake is van een uitbreiding van het aantal klanten.

In het kruideniersbedrijf daarentegen bespeurt men in het algemeen wel een toename van het gemiddeld per klant bestede bedrag (zie tabel IV).

Dit houdt ten dele verband met het feit, dat in de laatste jaren de distributiebepalingen voor tal van artikelen werden opgeheven, waardoor de huisvrouw een grotere hoeveelheid van sommige artikelen kón betrekken. Overigens heeft ook herstel van het goederenassortiment de stijging van het gemiddeld bestede bedrag in de hand gewerkt. Uiteindelijk is gebleken, dat de omzetten in de kruideniersbranche zowel in de weken voor Sint Nicolaas als in die voor Kerstmis 1949 iets hoger waren dan in de overeenkomstige perioden van 1948.

In de huishoudelijke artikelenbranche zijn de omzetten van 1948 op 1949, behalve in de week voor Kerstmis, teruggelopen. De week voorafgaande aan Sint Nicolaas leverde de hoogste omzet op. Daarna volgde in belangrijkheid de Kerstweek en vervolgens de tweede week voor Sint Nicolaas. Laag waren de omzetten na de Kerstdagen. Brengt de Sint Nicolaasdag in het kruideniersbedrijf weinig omzet aan, dit is in de huishoudelijke artikelenbranche zeker niet het geval. Vormen de Maandagverkoop veelal niet meer dan 10 à 13 pCt van de weekomzet, op Maandag 5 December 1949 bleef de omzet niet minder dan 42 pCt van de verkoop in de week van 5 t/m 10 December.

In de detailhandel in tabaksfabrikaten waren de geld-

TABEL II

Indexcijfers van dagomzetten in de detailhandel in textielgoederen.

Basis: gemiddelde dagomzet 1947 = 100.

Dag v. d. week	Datum	Indexcijfer	Datum	Indexcijfer	Datum	Indexcijfer	Datum	Indexcijfer	Datum	Indexcijfer	Datum	Indexcijfer
Ma.	21-11	106	28-11	146	5-12	205	12-12	107	19-12	124	26-12	—
Di.	22-11	141	29-11	192	6-12	90	13-12	108	20-12	129	27-12	102
Wo.	23-11	159	30-11	210	7-12	89	14-12	118	21-12	150	28-12	114
Do.	24-11	144	1-12	251	8-12	90	15-12	114	22-12	162	29-12	125
Vr.	25-11	125	2-12	218	9-12	96	16-12	119	23-12	151	30-12	112
Za.	26-11	253	3-12	302	10-12	208	17-12	194	24-12	259	31-12	196
Week-indexcijfer		155		220		130		127		162		108

TABEL III

Indexcijfers betreffende het verloop van de weekomzetten en gemiddeld bestede bedragen per klant in niet-gespecialiseerde textielzaken in 1947, 1948 en 1949.

Basis: gemiddelde weekomzet 1947 = 100.

Week 1947	Indexcijfer	Gemiddeld bestede bedrag per klant	Week 1948	Indexcijfer	Gemiddeld bestede bedrag per klant	Week 1949	Indexcijfer	Gemiddeld bestede bedrag per klant
24/11 t/m 29/11/47	136	f 4,52	22/11 t/m 27/11/48	143	f 4,53	21/11 t/m 26/11/49	152	f 4,74
1/12 " 6/12/47	146	" 4,22	29/11 " 4/12/48	210	" 5,14	28/11 " 3/12/49	222	" 5,12
8/12 " 13/12/47	?	" ?	6/12 " 11/12/48	?	" ?	5/12 " 10/12/49	129	" 4,67
15/12 " 20/12/47	105	" 5,18	13/12 " 18/12/48	122	" 4,69	12/12 " 17/12/49	120	" 4,54
22/12 " 27/12/47	77	" 4,44	20/12 " 25/12/48	114	" 4,56	19/12 " 24/12/49	154	" 4,97
						26/12 " 31/12/49	99	" 4,98

TABEL IV

Gemiddeld bestede bedragen per klant in de Sint Nicolaas- en Kerstperiode 1947, 1948 en 1949.

(Kruideniersbedrijf)

Week 1947	Gemiddeld bestede bedrag per klant	Week 1948	Gemiddeld bestede bedrag per klant	Week 1949	Gemiddeld bestede bedrag per klant
24/11 t/m 29/11/47	f 1,86	22/11 t/m 27/11/48	f 1,89	21/11 t/m 26/11/49	f 2,21
1/12 " 6/12/47	" 2,08	29/11 " 4/12/48	" 2,33	28/11 " 3/12/49	" 2,35
8/12 " 13/12/47	" ?	6/12 " 11/12/48	" ?	5/12 " 10/12/49	" 2,31
15/12 " 20/12/47	" 2,39	13/12 " 18/12/48	" 2,22	12/12 " 17/12/49	" 2,40
22/12 " 27/12/47	" 2,04	20/12 " 25/12/48	" 2,23	19/12 " 24/12/49	" 2,29
				26/12 " 31/12/49	" 2,51

TABEL V

Gemiddeld bestede bedrag per klant.

(Detailhandel in tabaksfabrikaten)

Week 1947		Gemiddeld bestede bedrag per klant	Week 1948		Gemiddeld bestede bedrag per klant	Week 1949		Gemiddeld bestede bedrag per klant
24/11 t/m 29/11/47		f 2,71 ¹⁾	22/11 t/m 27/11/48		f 2,08	21/11 t/m 26/11/49		f 2,06
1/12 " 6/12/47		" 2,60	29/11 " 4/12/48		" 2,70 ¹⁾	28/11 " 3/12/49		" 2,44
8/12 " 13/12/47		" ?	6/12 " 11/12/48		" ?	5/12 " 10/12/49		" 2,14
15/12 " 20/12/47		" 2,20	13/12 " 18/12/48		" 2,56 ¹⁾	12/12 " 17/12/49		" 1,78
22/12 " 27/12/47		" 2,76	20/12 " 25/12/48		" 2,55	19/12 " 24/12/49		" 2,13
						26/12 " 31/12/49		" 2,10

¹⁾ Week, in welke bonaanwijzing plaatsvond.

TABEL VI

Indexcijfers betreffende verloop dagomzetten in de detailhandel in alcoholhoudende en alcoholvrije dranken.

Basis: gemiddelde dagomzet 1947 = 100.

Dag v. d. week	Datum	Indexcijfer	Datum	Indexcijfer	Datum	Indexcijfer	Datum	Indexcijfer	Datum	Indexcijfer	Datum	Indexcijfer
Ma.	21-11	79	28-11	76	5-12	185	12-12	69	19-12	84	26-12	—
Di.	22-11	73	29-11	87	6-12	53	13-12	60	20-12	99	27-12	91
Wo.	23-11	81	30-11	85	7-12	62	14-12	70	21-12	144	28-12	98
Do.	24-11	86	1-12	89	8-12	68	15-12	79	22-12	144	29-12	160
Vr.	25-11	86	2-12	130	9-12	73	16-12	101	23-12	199	30-12	287
Za.	26-11	296	3-12	303	10-12	182	17-12	229	24-12	582	31-12	843
Week-indexcijfer		117		128		104		101		209		247

omzetten in de Sint Nicolaas- en Kerstperiode van 1949 gunstiger dan in 1947 en 1948. De opheffing van de distributie heeft voor deze branche met zich gebracht een daling van het gemiddeld bestede bedrag per klant (zie tabel V). Het aantal bezoeken van klanten is gestegen.

De hoogste dagomzet werd behaald op 3 December. De verkopen bedroegen toen in een aantal bedrijven 5,2 maal de gemiddelde dagomzet in 1947. Daarop volgde 24 December met 4,8 maal deze dagomzet. Het zwaartepunt valt dus in de detailhandel in tabaksartikelen bij de Sint Nicolaasverkoop.

Geheel anders ligt de situatie in de detailhandel in alcoholhoudende en alcoholvrije dranken. In een aantal tot deze branche behorende bedrijven werden de in tabel VI aangegeven indexcijfers behaald.

De topomzet werd in deze branche behaald niet voor Sint Nicolaas of Kerstmis, maar in de week, waarin Oudejaarsdag viel. De omzetten op die dag zelf waren enorm, bijna 8½ maal de gemiddelde dagomzet in 1947. Zeer aanzienlijk was ook de omzet in de week voor Kerstmis. Het valt op, dat het publiek veelal wacht met de aankoop tot de laatste dag.

Bij de banketbakker, die een bederfelijk product verkoopt, is zulks evenwel meer voor de hand liggend dan in het slijterijbedrijf. In December was voor de banketbakkerij de 24e December de belangrijkste verkoopdag, op korte afstand gevolgd door Sint Nicolaasdag. De week voor Sint Nicolaas was verreweg de drukste week; de slechtste week was die van 12 t/m 17 December.

Het is niet doenlijk om binnen het raam van dit artikel, alle gegevens, welke het Economisch Instituut voor den Middenstand met betrekking tot de Sint Nicolaas- en Kerstverkoop publiceerde, te vermelden. Dat de materiële voorzieningen tot een opgewekte viering van de huiselijke feesten in December zijn getroffen, blijkt echter onmiskenbaar uit alle cijfers.

s-Gravenhage.

Dr W. L. GROENEVELD MEIJER.

BOEKBESPREKINGEN.

Brazil: An Expanding Economy door George Wythe met medewerking van R. A. Wight en H. M. Midkiff (New York 1949, The Twentieth Century Fund. Prijs \$ 3,50).

The Brazilian Economy door Prof. N. W. Spiegel (Philadelphia 1949: The Blackiston Company. Prijs \$ 4,50).

Beide boeken illustreren de toenemende belangstelling van de Verenigde Staten voor Brazilië. Zij vullen elkaar bovendien aan. Het boek van Prof. Spiegel is analyserend, concentreert zich voor een deel op de problemen van investeringen en inflatie, terwijl het boek van Wythe beschrijvend is en daardoor beter geschikt is voor degenen, die zich algemeen over de expanderende economie van dit land willen oriënteren. Het heeft bovendien een praktisch doel. The Twentieth Century Fund, welke dit boek heeft uitgegeven, is een economisch research instituut en wil de Amerikaanse beleggers op de investeringsmogelijkheden in dit land wijzen. Aan de andere kant meent de schrijver, dat Brazilië een beter klimaat voor buitenlandse investeringen kan scheppen zonder de Braziliaanse belangen daaraan op te offeren. Naast de vele berichten over de grote winsten, welke Amerikaanse maatschappijen in Zuid-Amerika maken, is het goed ook te vermelden, dat Ford zijn rubberplantages in de Amazone-vallei voor \$ 250.000 aan de Braziliaanse Regering heeft verkocht na er ongeveer \$ 15 miljoen in te hebben geïnvesteerd.

Over de industrialisatie maken beide schrijvers belangrijke opmerkingen. Spiegel is voorstander van gelande investeringen door publieke organisaties met behulp van buitenlandse leningen, maar voegt er tevens aan toe, dat de uitvoering er van personeel vereist met „public spirit” en onafhankelijk genoeg om te verhinderen, dat deze investeringen gebruikt worden voor politieke belangen. De industrialisatie wordt vaak verantwoordelijk gesteld voor het achterblijven van de agrarische productie in Brazilië tengevolge van de migratie van de landelijke bevolking naar de steden. Wythe aanvaardt deze simpele verklaring niet. Volgens hem moet een permanente vergroting van de voedselproductie in Brazilië niet worden verkregen door handhaving of uitbreiding van het aantal

inefficiënte boeren, maar eerder door minder en beter gekwalificeerde boeren. Ditzelfde geluid treft men ook aan in het bekende Abbink-rapport van de gemeenschappelijke Amerikaans-Braziliaanse commissie, dat verleden jaar is verschenen. Dit is ook de reden, waarom de Braziliaanse autoriteiten zoveel prijs stellen op de immigratie van Nederlandse boeren. In verband met de grote immigratiebeweging naar Brazilië is de stelling van Spiegel belangrijk, dat dit land, met 46 miljoen inwoners in 1946 niet onderbevolkt is, ten dele in verband met het grote aanbod van arbeidskrachten (meer dan de helft van de bevolking was in 1940 jonger dan 19-jaar) ten opzichte van de aanwezige hulpbronnen.

HET NEDERLANDSE WEGEN-CONGRES.

Op 15 December jl. behandelde de Vereniging „Het Nederlandsche Wegen-Congres” een viertal prae-adviezen betreffende „Het economische belang voor ons land van de verbetering van het wegennet”. Door de vereniging zelf werden de op dit Congres bereikte conclusies als volgt geformuleerd:

1. Uit de prae-adviezen blijkt, dat in de omstandigheden hier te lande de besparingen, die voor het vervoer van personen en goederen zijn of kunnen worden verkregen door aanleg dan wel verbetering van daarvoor geëigende wegen, veelal aanzienlijk groter zijn dan nodig is om de daarvoor verrichte of nog te verrichten investeringen rendabel te maken;

2. Het Congres wijst erop, dat het economisch voordeel van die investeringen voorts nog belangrijk wordt vergroot, doordat het daaruit voortvloeiende goedkopere en snellere vervoer lagere productie- en distributiekosten medebrengt voor nijverheid, landbouw en handel, ons land een sterkere positie in de concurrentie met het buitenland geeft en nieuwe gebieden (zowel in letterlijke als in figuurlijke zin) voor deze takken van bedrijf opent;

3. Ook afgescheiden van deze economische factoren is spoedige verdere stelselmatige verbetering van het wegennet gewenst, teneinde de spreiding van industrie te bevorderen.

Zowel uit de prae-adviezen zelf als uit de hierboven weergegeven conclusies blijkt, dat men er naar heeft gestreefd het belang van een weg af te meten door het bedrag, waarmede de besparingen voor de gemeenschap als geheel de kosten van aanleg en exploitatie van de weg te boven gaan, uit te drukken in een percentage van deze kosten. Zodoende komt men tot de zgn. „publieke rentabiliteit”, welke bijv. voor de weg Amsterdam—Sassenheim in 1938 6,8 pCt bedroeg en voor dezelfde weg in het jaar 1949 ca 8,6 pCt (prae-advies van Prof. Ir van Wisselingh: Primaire Wegen). Ir van Veelen komt in zijn prae-advies betreffende de „Secundaire en Tertiaire wegen” voor de verbetering van de tertiaire weg Coevorden—Schoonebeek tot een nog hoger percentage (9,6).

De berekening van de zgn. „publieke rentabiliteit” van de wegeaanleg is uitermate belangrijk en zo deze berekeningen inderdaad grondig en met de grootste nauwkeurigheid geschieden, kunnen zij ook voor de provinciale en Rijksoverheid een belangrijke aanwijzing vormen voor de urgentie van de aan te brengen verbeteringen. Slechts op grond van zeer goede rentabiliteitsberekening zal men de juiste keuze tussen verschillende objecten kunnen maken.

Niettemin had het ongetwijfeld zijn nut gehad, wanneer men op het Congres niet slechts deze publieke, doch tevens de private rentabiliteit van de wegeaanleg onder de ogen had gezien. Het feit, dat het uitvoerende lichaam, hetzij Rijk, Provincie of Gemeente nu eenmaal de weg moet financieren uit bronnen, welke slechts in zeer geringe mate door de aanleg van een weg rijker gaan vloeien, zou dit alleen al hebben gerechtvaardigd. Voor de gemeenten kan men gevoegelijk aannemen, dat het deel van de op-

brengrst van een wegverbetering, dat aan de gemeentekas ten goede komt, buiten de waarnemingsgrens ligt. Het is jammer, dat dit bezwaar in de praktijk bestaat en zijn invloed op de uitvoeringsmogelijkheden doet gelden. Helaas is het nog niet zover gekomen, dat in dergelijke gevallen kan worden gerekend op een uitkering uit het wegefonds. Op grond van de bepaling van de publieke rentabiliteit zou de Rijksoverheid kunnen beslissen, of al of niet tot een uitkering uit dit wegefonds zou kunnen worden overgegaan. Thans blijven door dit bezwaar verschillende projecten (vnl. secundaire en tertiaire wegen) onuitgevoerd.

Een enkele opmerking naar aanleiding van de rentabiliteitsberekeningen zelf moge hier nog volgen. Bij de berekeningen wordt het geringere benzineverbruik in een geldbedrag gemeten door de prijs van de benzine voor het volle bedrag als besparing voor de gemeenschap op te nemen. O.i. is dit niet geheel juist. Dit zou slechts het geval zijn, indien belastingen geen deel van deze benzineprijs uitmaakten. Daar dit echter wel degelijk (50 pCt van de prijs!) het geval is, mag men ook eigenlijk slechts de importprijs, vermeerderd met enige binnenlandse transportkosten, als besparing voor de gemeenschap opvatten. Door het betalen van belasting wordt deze gemeenschap niet armer.

Behoudens deze minder belangrijke punten kan men slechts vreugde gevoelen over de keuze van het onderwerp, waarover de prae-adviezen handelen. Niet in het minst bij het uitvoeren van het rijkswegeplan zullen rentabiliteitsberekeningen, óók in de laagconjunctuur, een nuttige basis voor een efficiënte uitvoering kunnen vormen.

Amersfoort.

L. H. KLASSEN.

AANTEKENING.

OOSTENRIJK IN 1949; OMSCHAKELING DER ECONOMISCHE POLITIEK IN 1950.

De Oostenrijkse economie werd in 1949 gekenmerkt door een voortgaande na-oorlogsconjunctuur. Productie, prijzen en inkomens bereikten een nieuw hoogtepunt en de Oostenrijkse markt bleef, afgezien van seizoenschommelingen in de vraag en incidentele afzetmoeilijkheden, een „sellers' market”.

Deze „sellers' market” was toe te schrijven aan een aantal tengevolge van de oorlog ontstane technische factoren, zoals de grote behoefte aan investeringsgoederen en de noodzakelijkheid om de sterk verminderde voorraden aan te vullen. Daarnaast speelden psychologische factoren een rol. De bevolking vertoonde nl. na de ontberingen der eerste na-oorlogsjaren een sterke neiging tot consumeren, terwijl de verwachtingen van de ondernemers, dat de „Preis- und Mengenkongunktur” zou aanhouden, bijdroegen tot het voortduren van de na-oorlogsconjunctuur. Tenslotte oefende ongetwijfeld de relatief grote geldhoeveelheid een belangrijke invloed uit. Daar de door de wet tot bescherming van de valuta voorgeschreven geldcontractie niet al te rigoureuus werd uitgevoerd en er daarna door een grotere creditexpansie extra koopkracht werd geschapen, bedroeg de geldcirculatie aan het begin van 1949 weer ca 11,3 mrd schilling — tegen 12,7 mrd vóór de bovengenoemde wet —, of wel ongeveer vijfmaal zoveel als in 1937. Wanneer hierbij in aanmerking wordt genomen, dat de index van de kosten van levensonderhoud 3,7 maal en het algemene prijsniveau ca viermaal zo hoog was als in 1937 en dat de voorziening van goederen en diensten aan het begin van 1949 nog geringer was dan voor de oorlog, dan komt, zo zegt „Monatsberichte des Oesterreichischen Institutes für Wirtschaftsforschung” van December jl., de abnormale geldomloop wel duidelijk naar voren.

In de loop van 1949 echter steeg de geldcirculatie met

slechts 10 pCt; de kosten van levensonderhoud en de goederen- en dienstvoorziening met resp. bijna 25 en 10 à 15 pCt, hetgeen betekent, dat de geldomloop relatief verminderde. Deze situatie droeg er toe bij, dat het aan het begin van het jaar nog bestaande vraagoverschot verdween en de maximum-prijsregeling verder kon worden opgeheven. De Oostenrijkse conjunctuur werd daardoor, aldus „Monatsberichte”, niet in beslissende mate beïnvloed. De vrij grote mogelijkheid, om de door de derde loon- en prijsregeling¹⁾ veroorzaakte kostenverhogingen op de prijzen af te wentelen en de speculatieve prijsstijgingen naar aanleiding van de wisselkoersaanpassing zijn volgens genoemd blad duidelijke symptomen van het voortbestaan van de „sellers' market” en van de expansieve tendentie in de Oostenrijkse economie.

De hierboven genoemde aanhoudende vraag verzekerde een afzet voor de in het afgelopen jaar stijgende industriële productie. Deze laatste bereikte eind 1948, ondanks het feit, dat, vnl. als gevolg van een gebrek aan grondstoffen en een onvoldoende energievoorziening, de volledige capaciteit niet werd gebruikt, reeds ongeveer het vooroorlogs niveau. In 1949 werden, dank zij een vergrote grondstoffeninvoer — vnl. in het kader van het E.R.P. —, een voldoende energievoorziening en de langzamerhand vruchten afwerpende investeringen der eerste na-oorlogsjaren, gunstige technische mogelijkheden voor een verdere opvoering der productie geschapen. De productiestijging was evenwel in de diverse bedrijfstakken zeer verschillend. Kenmerkend voor de conjuncturele toestand van het land is, dat de van het gemiddelde afwijkende productie in enkele bedrijfstakken slechts ten dele aan anders gelegen vraagverhoudingen, maar voor een zeer groot deel aan verschillende technische productievoorzieningen was toe te schrijven. Als een gedeeltelijk conjunctureel symptoom moet eveneens het grote verschil tussen het productieniveau der productiemiddelen- en dat der consumptiegoederenindustrie worden gezien.

Nog duidelijker dan bij de industrie kwam de „sellers' market” bij de landbouw tot uiting. De productie in deze sector was dan in het afgelopen jaar ook uitsluitend afhankelijk van natuurlijke en technische voorwaarden. Volgens voorlopige ramingen werd in 1949 een productietoename van 25 pCt t.o.v. 1948 bereikt; hiermede is de productie echter nog ca 30 pCt beneden vooroorlogs niveau gebleven.

De vrijwel algemeen gunstige ontwikkeling van de productie heeft haar invloed doen gelden op de werkgelegenheid. Het aantal tegen ziekte verzekerde arbeiders bedroeg in het afgelopen jaar gemiddeld ongeveer 1.915.000, tegen gemiddeld 1.899.000 in 1948. Het grootste deel dezer toename kwam voor rekening van de industrie; de landbouw daarentegen verloor arbeidskrachten door „trek naar de steden”. Daar alle nieuwe naar de arbeidsmarkt stromende arbeidskrachten — vooral vrouwen — ondanks de gunstige ontwikkeling der productie, niet konden worden opgenomen, nam eveneens de werkloosheid toe. In 1949 werden gemiddeld 100.100 werkzoekenden geregistreerd, waarvan 32.600 vrouwen. Voor 1948 waren deze cijfers resp. 54.600 en 17.000.

Aan de na-oorlogse expansieve tendenties van de Oostenrijkse economie waren evenwel ook ernstige nadelen verbonden. In de eerste plaats was de normalisering van de prijsstructuur slechts onder een toenemende discrepantie tussen officiële prijzen en lonen mogelijk. Terwijl de kosten van levensonderhoud van half December 1948 tot half December 1949 met bijna 25 pCt stegen, namen de netto-lonen der arbeiders slechts met ca 11 pCt toe. De afstand tussen de index van de kosten van levensonderhoud en de index van tarief-lonen, die in December 1948 15 pCt bedroeg, beliep in December van het afgelopen

jaar 28 pCt. Hieruit mag men evenwel, zo zegt „Monatsberichte”, nog niet concluderen, dat het gemiddelde reële loon met ca 10 pCt is gedaald, want de prijzen op de zwarte markt zijn in de loop van het jaar sterk teruggelopen — de prijsindex voor voedingsmiddelen, basis: officiële prijs Maart 1938 = 100, op de zwarte markt daalde in één jaar tijds van 1.220 tot 620! —, terwijl nog maar enkele voedingsmiddelen gerantsoeneerd waren. Bovendien zijn de prijzen van enkele noodzakelijke goederen, die in de index van de kosten van levensonderhoud of helemaal niet, of slechts in onvoldoende mate zijn verwerkt, gedaald. Op grond van de totale consumptie van de bevolking, die volgens de beschikbare statistische gegevens in 1949 ca 10 pCt hoger was dan in het voorafgaande jaar, lijkt de conclusie gerechtvaardigd, dat het reële loon is gestegen. Niettemin is er toch, aldus genoemd blad, van een spanning in de huidige prijs-loonverhouding sprake.

Als een nog groter nadeel moet de ongunstige ontwikkeling van de betalingsbalans worden gezien. Terwijl het met het oog op de grote afhankelijkheid van het buitenland aanbevelenswaardig zou zijn geweest alle krachten op een zo groot en spoedig mogelijke verhoging van de uitvoer te concentreren, hadden zowel de grote vraag in het binnenland en het stijgende loon- en prijsniveau, als de omslachtige en gecompliceerde procedure voor de buitenlandse handel het tegendeel ten gevolge. Bovendien was het vele exporteurs, met het oog op het hoge kostenniveau, onmogelijk te exporteren. Tenslotte heeft de investeringspolitiek van de Overheid zich vnl. gericht op sociaal-politieke en autarkische doeleinden, waarbij het belang van exportbevordering in het gedrang kwam. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat de uitvoer scherp op de conjunctuurachteruitgang op de wereldmarkten reageerde en sedert Mei jl. een dalende tendentie vertoont. De uitvoerquote van de industrie bedraagt momenteel slechts ca de helft van de vooroorlogse. Ook de andere inkomsten op de betalingsbalans waren zeer bescheiden.

Met het oog op het aflopen van het E.R.P. en de onbevredigende ontwikkeling van de uitvoer is in 1950 een heroriëntering der economische politiek noodzakelijk. Was deze tot nu toe bijna geheel gericht op binnenlandse economische problemen en op een vergaande „autonome” structuur en conjunctuur, in de toekomst moeten alle krachten worden geconcentreerd op aanpassing aan de wereldconjunctuur, hetgeen nog wordt onderstreept door het plan van de O.E.E.C. tot vrijmaking van het inter-Europese handelsverkeer.

In de eerste plaats zal moeten worden gezorgd, dat het geldvolume op een dusdanig peil komt, dat er een sterke drang tot exporteren ontstaat en een verdere daling van de waarde van de schilling in het buitenland wordt voorkomen. Daarnaast is bereiken van budgetair evenwicht noodzakelijk. Voorts zullen dié investeringen moeten worden bevorderd, die de betalingsbalans ontlasten, d.w.z. die investeringen, die de zichtbare of onzichtbare uitvoer kunnen verhogen, of de invoer — vooral uit het dollargebied — op korte termijn kunnen doen verminderen.

In het kader van de vrijmaking van het inter-Europese handelsverkeer zullen in de Oostenrijkse buitenlandse handel grote, de economische structuur duurzaam beïnvloedende, omschakelingen onvermijdelijk zijn. In ieder geval zal de deviezenpositie zodanig moeten worden verbeterd, dat de reglementering van het lopende handelsverkeer kan worden afgeschaft.

Tenslotte is voor de levensvatbaarheid van de Oostenrijkse economie na het beëindigen van het E.R.P. een verdere productiviteitsverhoging noodzakelijk. Vermindering der de productiviteit belemmerende directe belastingen en de van de vrijmaking van de inter-Europese handel te verwachten grotere internationale arbeidsdeling o.a. zullen ongetwijfeld de productiviteit gunstig

¹⁾ Zie: „Een nieuw loon- en prijsexperiment in Oostenrijk”, in „E.-S.B.” van 8 Juni 1949, blz. 460.

beïnvloeden. Voorts dienen o.a. een doelbewuste overgang van genivelleerd loon naar prestatieloon en de bestrijding van restrictieve kartelafspraken in overweging te worden genomen.

GELD- EN KAPITAALMARKT:

De geldmarkt.

Ook gedurende de afgelopen week was er nog steeds geen sprake van een flinke verruiming op de geldmarkt. Weliswaar waren per 11 April de voorschotten en beleeningen bij De Nederlandsche Bank met f 31 mln gedaald en de saldo's van de banken bij De Nederlandsche Bank met f 9 mln gestegen t.o.v. de week tevoren, doch voor het midden van een maand waren deze getallen toch relatief bescheiden van omvang. Met uitzondering van enkele zeer schaarse termijnen, bedroegen de geldmarktnoteringen voor schatkistpapier over de gehele linie 1½ pCt, op welk niveau in de tweede helft de verslagweek echter de vraag ging overheersen.

Callgeld noteerde de gehele week het maximum percentage van 1½ pCt, op welk percentage de makelaars alle aanbod grif opnamen.

De kapitaalmarkt.

De aandelenmarkt vertoonde gedurende de afgelopen week een verder herstel.

Wat de Nederlandse conjunctuur betreft, de jaarverslagen over 1949, waarvan er in deze tijd van het jaar veel uitkomen, zijn voor het overgrote deel zeer bevredigend, hoewel dit overigens vrijwel geen aanleiding geeft tot dividendverhogingen. Een daling van de Nederlandse export en van de detailhandelsomzetten van de laatste maanden, groter dan op grond van seizoensfactoren mocht worden verwacht, vormt echter wolven aan de horizon.

De wereldvrachtenindices voor de wilde vaart handhaven zich de laatste tijd, zij het op een peil van ca 75 pCt van vorig jaar om deze tijd. Van de scheepvaartwinsten werd de afgelopen jaren een enorm gedeelte gereserveerd, zodat de invloed op de dividenden niet al te catastrofaal behoeft te zijn.

In Indonesië kwam er door het toestaan van een loonsverhoging een einde aan de stakingen in Deli, nadat 50 pCt van de tabaksoogst ten gevolge dezer laatste verloren was gegaan. Daar de Sumatrabak een monopoliepositie inneemt, behoeft een én ander echter nog niet direct tot een winstdaling te leiden; een hogere prijs immers kan hier compensatie bieden. De rubberprijs is de laatste tijd sterk gestegen en bereikte zelfs een record voor de laatste 20 jaar. Deze stijging is grotendeels gebaseerd op de verwachting, dat rubberexport van Indonesië op grote schaal zal uitblijven. Op zichzelf vormt dit dus eerder een baisse- dan een hausse-motief voor de Indonesische rubberaandelen in het algemeen.

Aand. indexcijfers

	6 April 1950	14 April 1950
Algemeen	148,9	152,0
Industrie	210,7	215,1
Scheepvaart	146,6	146,3
Banken	123,4	126,8
Indon. aandelen	56,3	57,7

Aandelen

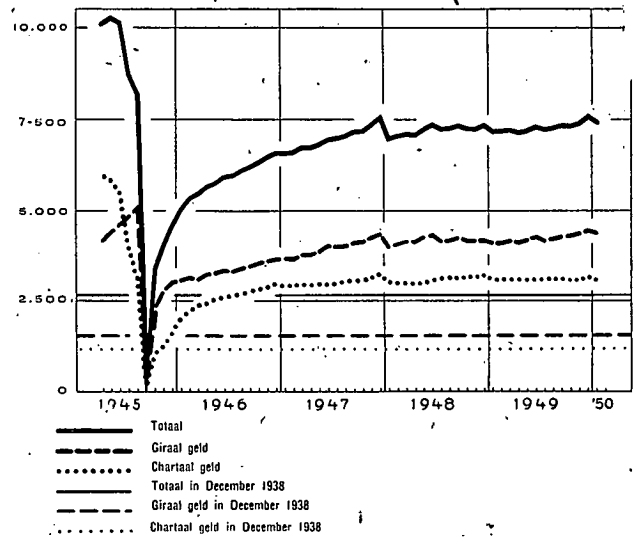
A.K.U.	168½	171½
Philips	221½	228½
Unilever	204½	212½
H.A.L.	155¼	157¾
Amsterdam Rubber	132¾	134
H.V.A.	129¾	132½
Kon. Petroleum	263¾	279

Staatsobligaties

2½ pCt N.W.S.	81½/8	81½/8
3—3½ pCt 1947	98 ⁹ /16	98 ⁹ /8
3 pCt Invest. certif.	99 ¹ /8	99
3 pCt Dollarlening	98 ¹ /16	97 ⁷ /8

GRAFIEK.

De hoeveelheid vrij geld in Nederland.
(in miljoenen guldens)

STATISTIEKEN.

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal goud	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Zilveren tekenmunt en pasmunt	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. der V.S.I.
31 Mrt '47	477.080	35.363	33.256	85.402	255.201
8 Mrt '50	674.695	53.301	14.719	64.191	1.696.364
15 Mrt '50	674.695	57.795	14.689	66.847	1.672.260
22 Mrt '50	674.695	48.894	14.724	65.990	1.709.353

Data	Bankbiljetten in omloop		Rekening courant saldi			
	Oude uitgifte	Nieuwe uitgifte	Van de Regering van de Rep. der V.S.I.	Bijzond. rekening inzake de E.C.A. hulp	Van anderen	
31 Mrt '47	453.816	—	—	—	—	503.718
8 Mrt '50	980.108	—	—	—	—	1.276.685
15 Mrt '50	994.566	—	—	—	—	1.241.275
22 Mrt '50	997.465	98.375	—	—	—	1.163.477

Muntbiljettencirculatie per 31 Maart 1947 f 646.830.979.
Muntbiljettencirculatie per 8 Maart 1950 f 1.046.049.621,75.
Muntbiljettencirculatie per 15 Maart 1950 f 1.054.629.010,75.
Muntbiljettencirculatie per 22 Maart 1950 f 1.059.770.667,25.

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
9 Mrt 1950	52.981	383.676	125.042	165.200	426.000
16 Mrt 1950	52.981	375.245	125.042	162.100	426.000
23 Mrt 1950	52.981	388.168	125.042	161.000	426.000
30 Mrt 1950	52.981	417.764	125.042	166.000	426.000

Data	Bankbiljetten circulatie	Deposito's			
		Totaal	Staat	Accords de coop. économique	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	—	—	—
9 Mrt 1950	1.315.729	119.276	60	17.073	102.143
16 Mrt 1950	1.297.160	126.277	97	23.181	102.999
23 Mrt 1950	1.286.616	136.507	67	29.701	106.739
30 Mrt 1950	1.321.855	138.083	24	22.432	115.627

BANK VAN ENGELAND.
 (Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaal-voorraad	Govt debts and Govt securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept	Gouden en Zilveren munten
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1	1,3
22 Mrt '50	0,4	1.299,3	1.300	1.260,4	39,9	5,4
29 Mrt '50	0,4	1.299,3	1.300	1.267,3	33,1	5,4
5 Apr. '50	0,4	1.299,3	1.300	1.282,1	18,3	5,5

Data	Govt securities	Other securities		Deposits			
		Disc. and advances	Securities	Totaal	Public accounts	H.M. Treasury Special account	Banken
25 Dec. '46	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	—	278,9
22 Mrt '50	473,0	18,1	24,2	542,9	13,2	158,7	290,5
29 Mrt '50	474,5	12,3	23,7	539,5	9,3	160,0	283,5
5 Apr. '50	496,3	12,2	23,5	538,1	9,3	160,0	285,4

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
 (Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Goud-voorraad	Vorderingen o. h. buitenl. i. v. m. betalingsacc.	Tegood op het buitenland	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt
16 Sept. 1948	28.136	11.042	427	9.986	303	414
9 Mrt 1950	30.191	8.613	1.668	11.360	253	508
16 Mrt 1950	30.029	9.203	1.245	11.066	280	508
23 Mrt 1950	29.906	8.869	1.143	11.107	209	494
30 Mrt 1950	29.380	8.952	1.546	11.913	319	481
5 April 1950	29.819	9.084	1.519	11.958	257	480

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa	Bankbiljetten in omloop	Rekening courant saldi		
				Schatkist	Buitenlandse banken	Totaal
16 Sept. 1948	657	91.729	81.568	22	2.425	6.251
9 Mrt 1950	975	96.052	87.350	268	1.211	4.641
16 Mrt 1950	981	95.443	86.734	304	1.505	4.882
23 Mrt 1950	994	95.181	86.402	209	1.495	4.943
30 Mrt 1950	1.008	96.346	86.659	281	1.474	5.620
5 April 1950	1.016	96.208	87.799	204	1.398	4.268

DE NEDERLANDSCHE BANK.
 (Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt-en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegood bij resp. in het buitenland en buitenlandse taalmiddelen	Voorschotten in rek. crt. (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	153.109	2.744.15
6 Mrt '50	883.305	68.309	732.223	156.914	2.990.803
13 Mrt '50	883.443	69.418	737.838	145.580	2.950.127
20 Mrt '50	883.287	61.815	751.694	140.584	2.919.603
27 Mrt '50	882.436	76.856	778.063	151.530	2.931.604
3 Mrt '50	882.555	65.742	791.040	193.549	2.996.839
11 Apr. '50	882.647	65.346	798.994	162.246	2.964.628
17 Apr. '50	882.806	65.231	827.094	142.416	2.906.718

Data	Saldi in rekening courant					
	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblokkeerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreemde banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46	—	—	—	—	—	—
6 Mrt '50	414.472	770.039	1.916	30.508	539.516	381.477
13 Mrt '50	521.963	520.900	1.880	33.781	448.656	361.329
20 Mrt '50	561.908	520.900	1.874	46.796	397.911	423.645
27 Mrt '50	544.412	513.556	1.869	33.837	408.498	453.298
3 Apr. '50	511.288	540.254	1.837	27.949	437.324	447.748
11 Apr. '50	467.327	540.254	1.840	37.213	444.012	474.265
17 Apr. '50	491.891	627.115	1.820	40.676	462.285	420.199

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
 (Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Buitent. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere credieten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.163,7
23 Mrt 1950	6.248,8	269,4	88,5	41,7	4.161,1	2.117,6
31 Mrt 1950	6.248,9	273,7	93,0	41,6	4.299,4	1.987,1
6 Apr. 1950	6.248,7	280,1	90,0	41,3	4.236,0	2.053,9

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 17 April 1950.

Activa.

Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f —) Bijbank " —) Agentsch. " —)	1)	—)
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art 15, onder 4, van de Bankwet 1948)			—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			1.350.000.000,—
Voorschotten in rek. crt op onderpand (incl. beleningen)	Hoofdbank f 136.008.405,—) Bijbank " 651.189,31) Agentsch. " 5.756.826,29)		
Op effecten enz.	f 142.416.420,60		
Op goederen en celen	f 142.045.712,97) 370.707,63)		142.416.420,60)
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)			—
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal: Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 870.794.305,41		
Zilveren munt enz.	f 12.011.723,40		882.806.028,81
Papier op het buitenland	f 65.230.520,86		
Tegood bij correspondenten in het buitenland	f 825.734.120,53		
Buitenlandse betaalmiddelen	f 1.359.901,69		892.324.543,08
Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen			368.638.249,22
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfondsen en voorzieningsfondsen			121.111.086,47
Gebouwen en inventaris			2.000.000,—
Diverse rekeningen			303.238.266,91
			f 5.562.534.595,09

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefondsen	15.333.335,71
Bijzondere reserves	61.674.999,18
Pensioenfondsen	22.740.554,02
Voorzieningsfondsen personeel in tijdelijke dienst	1.499.667,79
Bankbiljetten in omloop (oude uitgifte)	65.536.140,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	2.906.718.985,—
Bankassigaties in omloop	73.215,52
Rekening courant saldo's:	
's Rijks Schatkist	f 491.891.110,98
's Rijks Schatkist bijzondere rekening	627.114.906,69
Geblokkeerde saldo's	1.820.299,04
Saldo's van banken in Nederland	40.676.270,24
Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	462.285.111,44
Andere vrije saldo's	420.199.253,23
	2.043.986.951,62
Crediteuren in vreemde geldsoort	26.303.326,68
Diverse rekeningen	398.668.319,57
	f 5.562.534.595,09

1) Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen

2) Waarvan aan Indonésie (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99)

3) Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	6. April 1950	31 Mrt 1950
Saldo van 's-Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 468.424.315,08	f 521.500.231,73
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	1.002.598,46	3.656.059,81
Kasvorderingen wegens creditverstrekking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	237.619.895,42	199.778.113,70
Voorschotten op ult. Febr., 1950 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Vordering in rek. courant op: V.S. Indonesië	53.455.002,15	53.455.002,15
Suriname	29.412.361,36	29.413.546,36
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	465.962.901,47	462.059.356,97
Verplichtingen		
Voorschot, door De Nederl. Bank N.V., verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	2045.504.900,—	12.067.784.900,—
Schatkistbiljetten in omloop	—	—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1350.000.000,—	1350.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil)	—	—
f 5.726,2 mln. w.o. garantie Bretton Woods f 1.245 mln	4481.200.000,—	4547.200.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	138.815.020,—	137.580.706,50
Schuld op ultimo Februari 1950 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	129.897.028,63	129.897.028,63
Schuld in rek. courant aan: V.S. Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned. Antillen	17.246.271,85	17.246.271,85
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	4.072.217,—	7.710.573,73
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	222.939.247,44	191.703.506,92
Andere staatsbedrijven	—	—
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	1584.967.122,39	1581.284.122,39

ENIGE INDEXCIJFERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE IN BELGIË¹⁾

1938 = 100	Mei 1949	Jun i 1949	Juli 1949	Aug. 1949	Sept. 1949	Oct. 1949	Nov. 1949	Dec. 1949
Algemene index v. d. ind. prod. ²⁾	114	115	95	103	108	109	107	—
Steenkool	97,3	95,4	75,8	81,3	84,5	95,8	97,1	104,4
Cokes	104,8	96,2	90,7	86,2	86,3	89,8	89,8	93,7
Cement	102,5	98,0	98,1	101,5	115,8	117,9	109,3	95,4
Ruw ijzer	164,3	152,5	137,2	127,5	131,7	137,1	133,0	142,4
Ruw staal	175,6	167,1	144,4	138,2	145,8	149,6	146,7	162,3
Afgewerkt staal	196,5	182,0	138,0	154,8	146,5	148,8	139,4	160,2
Afgewerkt ijzer	57,9	38,0	7,9	10,8	70,9	89,7	65,8	70,1
Vlas (spinnerij)	83,1	97,1	74,7	88,8	98,3	102,8	94,7	—
Vlas (weverij)	51,5	51,5	46,5	47,3	61,8	64,4	65,1	—
Katoen (spinnerij)	113,6	123,9	80,4	109,8	122,9	119,1	115,0	—
Katoen (weverij)	118,8	119,1	102,7	113,2	125,4	125,1	124,2	—
Wol (kamwol, spinnerij)	109,5	125,4	109,6	139,6	158,9	156,3	153,8	—
Wol (weverij)	128,8	125,5	120,2	132,1	148,5	150,2	145,4	—
Vlakglas	46,5	48,0	45,6	44,4	57,5	64,7	67,5	—
Holglas	88,9	102,4	100,3	96,6	97,6	68,6	47,8	—
Papier	137,3	141,7	117,0	144,7	152,1	146,9	109,3	—
Margarine	96,2	100,1	78,6	104,6	100,0	103,0	106,8	—
Geraffineerde suiker	53,4	50,3	56,1	68,0	73,0	87,8	103,9	102,6
Sigaren	44,8	43,3	38,1	38,9	51,5	55,2	66,0	58,5
Sigaretten	121,5	138,8	131,9	150,8	132,7	128,1	113,5	110,1

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin” van het Nationaal Instituut voor de Statistiek; — betekent: gegevens ontbreken; gecorrigeerde gegevens zijn cursief gedrukt.

²⁾ Indexcijfer Ministerie van Economische Zaken: 1938 = 100.

PRODUCTIE AAN NIEUWE VERZEKERINGEN VAN 57 LEVENSVZERKERINGMAATSCHAPPIJEN.

(in miljoenen gulden)

Periode	Kapitaalverzekering	Renteverzekering	Volksverzekering	Totaal
1949 Januari	53,0	63,7	16,6	133,3
Februari	55,7	72,2	17,4	145,3
Maart	57,8	84,1	17,7	159,6
April	53,1	83,2	15,4	151,7
Mei	54,9	72,0	17,2	144,1
Juni	53,1	81,9	15,6	150,6
Juli	48,1	65,4	15,0	128,5
Augustus	43,1	68,7	14,7	126,5
September	47,1	69,1	15,9	132,1
October	50,6	71,9	18,7	141,2
November	58,7	72,4	16,9	148,0
December	80,7	123,5	16,6	220,8
Totaal 1949	655,9	928,1	197,7	1.781,7
Totaal 1948	689,5	921,5	210,4	1.821,4
Totaal 1947	626,5	733,6	206,4	1.566,5
1950 Januari	57,5	73,2	16,8	147,5
Februari	51,9	69,4	17,7	139,1

Bron: C.B.S.

KATOENAREEAAL EN -PRODUCTIE¹⁾

(Jaar beginnende op 1 Augustus)

Landen en werelddelen	Areeaal (in duizend acres)				Productie (in duizend balen) ²⁾			
	gemidd. 1935-39	gemidd. 1940-44	1948 voorl.	1949 voorl.	gemidd. 1935-39	gemidd. 1940-44	1948 voorl.	1949 voorl.
Noord-Amerika³⁾	28.642	22.960	23.975	28.367	13.523	12.421	15.498	16.998
Mexico	725	855	1.040	1.334	334	425	570	900
Verenigde Staten	27.788	21.992	22.821	26.898	13.149	11.957	14.877	16.034
Europa³⁾	372	445	592	662	147	104	160	170
U.S.S.R.	5.087	3.911	4.100	4.550	3.430	2.080	2.600	2.700
Azië³⁾	33.805	29.056	21.828	22.307	9.038	7.575	5.494	5.028
China ⁴⁾	7.038	5.849	6.300	5.600	2.855	2.012	2.115	1.700
India	—	—	11.055	12.000	—	—	1.960	2.325
Pakistan	27.204	20.518	2.715	—	5.348	4.853	826	900
Zuid-Amerika³⁾	7.060	7.299	6.642	7.222	2.716	2.965	2.372	2.543
Argentinië	770	826	1.236	1.300	289	398	446	450
Brazilië	5.562	5.812	4.700	5.200	1.956	2.169	1.540	1.700
Afrika en Oceanië³⁾	6.176	5.641	6.263	6.632	2.840	2.220	3.031	2.811
Uganda	1.477	1.152	1.555	1.629	281	198	317	260
Egypte	1.821	1.162	1.496	1.754	1.893	1.243	1.836	1.691
Wereldtotaal³⁾	81.142	69.312	63.400	69.740	31.694	27.365	29.155	30.850

Bron: United States Department of Agriculture.

¹⁾ De opgegeven jaren hebben betrekking op de oogstjaren.²⁾ De productie der Verenigde Staten is opgegeven in balen van bruto 500 lbs (netto 480 lbs); de productie der overige gebieden in balen van netto 478 lbs tot 1945 en in balen van 480 lbs netto na 1945.³⁾ Inclusief schattingen voor minder belangrijke, niet vermelde landen, alsmede voor andere niet beschikbare gegevens.⁴⁾ Inclusief Mandsjoerije.

Beschikbare krachten

Economisch Candidaat

27 jaar, met div. diploma's, stud. voor M.B.A. zoekt prettige werkkring, voorkeur A'dam, Gron. Br. onder no. ESB 1712, bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

Vacatures

MOBET & STARKE, Accountants, vragen voor spoedige indiensttreding een geroutineerde

• Eerste assistent-accountant

Enkele • Tweede assistent-accountants

Sollicitaties, uitsluitend schriftelijk, aan het kantoor Westplein 2, Rotterdam.

Diversen

DOOR BIJZONDERE OMSTANDIGHEDEN
TE KOOP AANGEBODEN:

Chrysler Windsor 6 cyl. Sedan

'47/48 in onberispelijke staat.

G. RIETVELD, Singel 48 I, Woerden, Telefoon 252.

SKODA '47

PRACHT AUTO, direct van eigenaar; lage prijs. Voorburgstraat 1A, bij Gordelweg (kanaal), Rotterdam.

Te koop voor meestbiedende: Buick Sedan 1948, in perfecte staat. De Graaf, Daalhuizerweg 6, Velp, Telefoon 08302-2377.

Te koop te hands Citroën 11 Sp., nw. gek. April '47, in pr. st. G. J. ten Hove, De Boerl. 2, Deventer, tel. 3600.

Aangeboden: Fiat Balilla, Type 1100 B, Maart 1949, wegens aankoop grotere wagen. Ieder deskundig onderzoek gaarne toegest. Prijs f 4350.-. J. G. S. M. Kuypers, Valkenstraat B I, Teteringen. Des avonds na 6 uur. Tel. K 1691-266.

Door gebruik te maken van deze rubriek, bereikt U de particulieren RECHTSTREEKS!

Fa. A. O. Beuth van Wickevoort Crommellin

Amsterdam-Z. Tel. 25410
Cornis v. d. Lindenstraat 22

Verzekeringadviseurs.

LOD. S. BEUTH

specialist Gezins- en Oudagedverzorging.

Adviezen inzake:

Pensioen-voorzieningen voor Staf en Personeel.

Organisatie Bedrijfs- en Ondernemingspensioenfondsen.

Aanvulling en normalisatie van bestaande regelingen.

IN DIT BLAD

ADVERTEERT

U

MET SUCCES!!

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 24 April a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance
and Trade

★
OBJECTIVE APPRAISALS
CONSIDERED JUDGMENT
IMPARTIAL OPINION

★
Contains most complete range of
British economic and financial statistics
published in any weekly journal

★
World wide circulation

★
Annual subscription rate: (post free-
to include all supplements) £ 3:2:6
(fl 33,40)

A Special Supplement on Economic Con-
ditions in The Netherlands was published
on January 31 1948. A limited number
of this Supplement remain for sale.

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Econo-
mie, 14, Universiteitstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementprijs, franco per post, voor Nederland f 26,- per jaar;
voor België/Luxemburg f 28,- per jaar, te voldoen door storting van de
tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel
of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,-, overige
landen f 28,- per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden
beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzee-
dijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de
Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven
op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht
voor om advertenties zonder opgave van redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cents, resp. 12 B. francs.